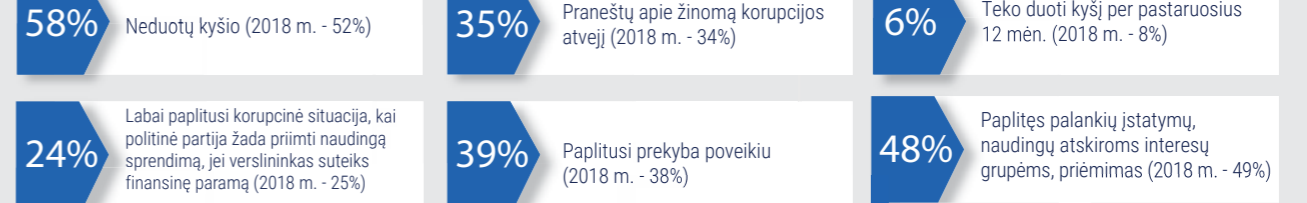

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SPECIALIŲJŲ TYRIMŲ TARNYBOS
VEIKLOS ATASKAITA
2019 METAI

Korupcijos suvokimo indeksas

2019 m.		2018 m.		2017 m.	
35	60	38	59	38	59
vieta	balai	vieta	balai	vieta	balai

Lietuvos korupcijos žemėlapis

PER 10 METŲ KORUPCIJA TEISMŲ SISTEMOJE

16 bylų | 171 nusikalstama veika

TEISINGUMO VYKDYMO SISTEMOS PAŽEIDŽIAMUMAS

Baudžiamasis persekiojimas	Korupcijos prevencija	Pasitikėjimas teismais
<p>Stambaus masto kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, piktnaudžiavimas</p> <p>126 nusikalstamos veikos</p> <p>73 sunkūs nusikaltimai</p> <p>3 labai sunkūs nusikaltimai</p> <p>Įtarimai pareikšti 12 teisėjų</p> <p>6 teisėjai apklausti specialiais liudytojais BPK 80 str. 1 p. ir 82 str. 3 d. pagrindais</p> <p>Įtarimai pareikšti 7 advokatams ir 1 advokato padėjėjui</p> <p>Įtarimai pareikšti 1 juridiniam asmeniui</p>	<p>10 antikorupcinių vertinimų</p> <p>1 korupcijos rizikos analizė</p> <p>Prevenciniai antikorupciniai seminarai teismų bendruomenei</p> <p>Pateikta 10 pasiūlymų kurti korupcijai atsparią aplinką teismų sistemoje</p>	<p>Lietuvos teismai patenka tarp institucijų, kurios suvokiamos kaip korumpuočiausios</p> <p>Labiausiai korumpuotais teismų sistemoje Lietuvoje yra laikomi apylinkių teismai</p> <p>Daugiau kaip 1 iš 3 gyventojų nesutinka, kad teismai priima teisingus ir nešališkus sprendimus</p> <p>Teisėjai yra respondentų dažniausiai įvardijami, kaip grupė atsakinga už korupcijos paplitimo mastą Lietuvoje</p>

Analinė antikorupcinė žvalgyba	Baudžiamasis persekiojimas	Korupcijos prevencija	Antikorupcinis visuomenės švietimas ir informavimas	Veiklos administravimas
<p>Vykdyta 3 korupciją lemiančių veiksnių (nepotizmo, favoritizmo, viešųjų ir privačių interesų konflikto) paplitimo stebėseną</p> <p>Įvertintas 7 valstybės valdymo sričių atsparumas korupcijai: savivaldos, sveikatos apsaugos, teritorijų planavimo ir statybos, teisėsaugos, švietimo, žemės ūkio ir energetikos</p> <p>Atliktų tyrimų pagrindu inicijuoti teisinio reglamentavimo pakeitimai viešųjų pirkimų, paramos teikimo ir interesų konfliktų valdymo srityse</p>	<p>244 nusikalstamos veikos valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams</p> <p>Pareikšti įtarimai 167 asmenims</p> <p>Iki 35 proc. padaugėjo ikiteisminių tyrimų, trukusių iki 9 mėn.</p> <p>Baigti 78 ikiteisminiai tyrimai</p>	<p>Įvertinti 388 teisės aktai ar jų projektai</p> <p>Atliktos 24 korupcijos rizikos analizės</p> <p>Pateiktų rekomendacijų įgyvendinta 54 proc., įgyvendinimas tęsiamas 33 proc., įgyvendinta iš dalies 5 proc.</p>	<p>Organizuota 40 antikorupcinių renginių</p> <p>Organizuotos 164 antikorupcinės paskaitos, praktiniai seminarai valstybės ir savivaldybės institucijose ir privačiame sektoriuje</p> <p>196 pranešimai žiniasklaidai</p> <p>174 komentarai televizijos ir radijo laidoms</p>	<p>STT dirba 277 darbuotojai: 155 vyrai ir 122 moterys</p> <p>Efektyviai panaudota 12763,7 tūkst. eurų Tarnybai skirtų asignavimų</p> <p>Dalyvauta 68 teisėkūros procesuose</p>

TURINYS

LIETUVOS ANTIKORUPCINĖ APLINKA 2019 METAIS	3
ĮŽANGOS ŽODIS	7
LIETUVOS ANTIKORUPCINĖS APLINKOS POKYČIŲ VERTINIMAS	9
Lietuvos antikorupcinė aplinka tarptautiniame kontekste	9
Antikorupcinė aplinka Lietuvoje	11
Kriminogeninė situacija	11
Sociologinių tyrimų rezultatai	12
Tarptautinis papirkinėjimas	16
KORUPCIJA TEISMŲ SISTEMOJE	17
Korupcijos paplitimas Lietuvos teismuose: suvokimas ir patirtis	17
Korupcijos rizikos veiksniai teismų sistemoje	19
VEIKLOS REZULTATAI	23
Baudžiamasis persekiojimas	23
Analitinė antikorupcinė žvalgyba	27
Korupcijos prevencija	33
Antikorupcinis visuomenės švietimas ir informavimas	37
Veiklos administravimas	41
STT PRIORITETAI 2020 METAIS	43
PRIEDAI	44
1 PRIEDAS	
<i>„Veiklos, susijusios su baudžiamuoju persekiojimu, statistiniai rodikliai“</i>	45
2 PRIEDAS	
<i>„Veiklos, susijusios su analitine antikorupcine žvalgyba, statistiniai rodikliai“</i>	49
3 PRIEDAS	
<i>„Veiklos, susijusios su korupcijos prevencija, statistiniai rodikliai“</i>	52
4 PRIEDAS	
<i>„Veiklos, susijusios su antikorupciniu visuomenės švietimu ir informavimu, statistiniai rodikliai“</i>	53
5 PRIEDAS	
<i>„Veiklos administravimo statistiniai rodikliai“</i>	54
6 PRIEDAS	
<i>„STT tarptautinio bendradarbiavimo veikla“</i>	56

ĮŽANGOS ŽODIS

Pagal „Transparency International“ skelbiamus Korupcijos suvokimo indekso (KSI) duomenis Lietuvai 2019 metais buvo skirta 60 balų ir tai lėmė 35 vietą 180 šalių sąrašė. Lyginant su pastaraisiais ketveriais metais, kai šis indeksas buvo 59 balai ir nekito, KSI teigiamas pokytis leidžia santūriai pasidžiaugti, kad antikorupcinė padėtis Lietuvoje gerėja. Gerėjančias tendencijas įžvelgėme ir kasmet atliekamo tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ rezultatuose. Apibendrinami šiuos duomenis galėtume daryti išvadą, kad smulkiosios korupcijos Lietuvoje pastebimai mažėja, tačiau vis daugiau visuomenės atstovų atkreipia dėmesį į sudėtingesnius korupcinius reiškinius ir sudėtingesnes korupcijos formas.

2019 metais išaiškinome sisteminės korupcijos atvejį teisingumo vykdymo srityje – įvairių instancijų teismuose. Vertindami, kad skaidrus teisingumo vykdymas yra pagrindinis teisinės valstybės ramstis, bei atsižvelgdami į tai, kad, gyventojų nuomone, būtent teismai atsakingi už korupcijos būklę Lietuvoje, 2019 metų Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT, Tarnyba) veiklos ataskaitoje korupcijos teismuose temai skiriame ypatingą dėmesį. Pateikiame korupcijos teismuose paplitimo sociologinių tyrimų duomenis, analizuojame galimas korupcijos priežastis bei įvardijame Teismų savivaldai STT pateiktus siūlomus konkrečius veiksmus, kaip Teismuose galėtų būti sukurta korupcijai atspari aplinka.

Viešojo sektoriaus nepakankamas įsitraukimas, aktyvumas kuriant antikorupcinius standartus – jau ne pirmi metai tiek STT, tiek tarptautinių ekspertų ar sociologinių tyrimų respondentų įvardijamos kliūtys antikorupciniam šalies proveržiui. Pastaruoju metu išaiškėję rezonansiniai aplinkos apsaugos reikalavimų pažeidimai Klaipėdoje ir Alytuje įspėja apie verslą kontroliuojančių valstybės institucijų neefektyvią veiklos kokybę, taip pat ir galimą korupciją. STT, kaip ir ankstesniais metais, vis dar nepastebi aktyvumo ar bent sisteminio skatinimo, kad valstybės tarnautojai, susidūrę su bandymais juos, vykdančius pareigas, papirkti, nesitaikstytų su tuo ir praneštų. Mažas pranešusiųjų apie bandymus papirkti skaičius tuo pačiu metu, kai STT išaiškina korupcinius nusikaltimus būtent toje pačioje srityje, įspėja apie dideles korupcijos rizikas ir institucijose neegzistuojančią tvarią antikorupcinę aplinką, sistemą, procedūras.

Siekdami keisti situaciją, 2019 metais daug dėmesio skyrėme korupcijos prevencijai. Teikėme įvairias rekomendacijas sprendimus priimančioms vadovams, kaip galima būtų mažinti korupcijos rizikas. Kartu su Lietuvos Respublikos Prezidento institucija parengėme naujos redakcijos Korupcijos prevencijos įstatymo projektą. Jo pagrindinis tikslas – paskatinti, įtraukti, įpareigoti ministrus, savivaldybių merus, kitų institucijų vadovus būti srities ar institucijos, kuriai jie vadovauja, antikorupcinės aplinkos kūrėjais ir atsakyti už šios veiklos rezultatus.

Šioje ataskaitoje taip pat rasite detalius duomenis apie STT vykdytą veiklą visose keturiose veiklos kryptyse – išaiškinant korupcinius nusikaltimus, vykdant prevenciją, analitinę žvalgybinę veiklą bei didinant antikorupcinį žmonių sąmoningumą. Rasite duomenis apie 2019 metais suaktyvėjusį Tarnybos tarptautinį bendradarbiavimą, apie tai, kiek žmonių dirba STT, koks Tarnybos finansavimas ir dar daugiau.

2020 metais Tarnyba sau kelia ne mažesnius tikslus – veikdami skaidriai, tvirtai ir teisingai, išlaikydami drąsą, aktyvią profesionalų komandą, bendradarbiaudami su Lietuvos bei užsienio partneriais kursime skaidresnę Lietuvą Europoje ir pasaulyje.

LIETUVOS ANTIKORUPCINĖS APLINKOS POKYČIŲ VERTINIMAS

Specialiųjų tyrimų tarnyba kasmet atlieka Lietuvos antikorupcinės aplinkos vertinimą pasauliniame kontekste¹.

Korupcijos politika	Teisinė sistema	Skaidrumas ir atsakingumas
<p>60 - SGI korupcijos prevencija</p> <p>69 - WGI korupcijos kontrolė</p> <p>60 - TI korupcijos suvokimo indeksas</p>	<p>80 - WGI teisės viršenybė</p> <p>53 - GCI teismų nepriklausomumas</p>	<p>78 - WGI atskaitingumas</p> <p>78 - Integralumo indeksas</p>
Antikorupcinė verslo aplinka	Demokratija	Žiniasklaidos laisvė
<p>75 - TRACE MATRIX kyšininkavimo rizika</p> <p>38 - GCI valdžios reguliavimo našta</p>	<p>81 - SGI demokratijos kokybė</p> <p>66 - FH demokratija</p>	<p>79 - FH žiniasklaidos laisvės indeksas</p> <p>78 - RWB žiniasklaidos nepriklausomumo indeksas</p>

1 pav. Antikorupcinio požiūriu aktualūs rodikliai

Lietuvos antikorupcinė aplinka tarptautiniame kontekste

Tarptautiniame kontekste Lietuvos antikorupcinė aplinka vertinama kaip užtikrinanti aukštesnius nei minimalius antikorupcinės aplinkos standartus. Lietuvos vertinimai išlieka žemesni, nei Europos Sąjungos šalių vidurkis, bet 2019 m. Lietuvos antikorupcinė aplinka „Transparency International“ tyrime „Korupcijos suvokimo indeksas“² (toliau – KSI) pirmąjį sykį įvertinta aukščiau nei Lenkijos, taip pat didėja skirtis tarp Lietuvos ir Latvijos vertinimų.

„2019 m. KSI tyrime Lietuvai buvo skirta 60 balų ir 35 vieta, 3 pozicijomis aukštesnė vieta nei 2018 m.“

2019 m. KSI tyrime Lietuvai buvo skirta 60 balų ir 35 vieta tarp vertinamų 180 pasaulio valstybių. Lietuvos įvertis šiemet vienu balu aukštesnis nei per pastaruosius ketverius metus, o lyginant su 2018 m. – Lietuvai skirta 3 pozicijomis aukštesnė vieta. ES valstybių kontekste Lietuvos balas išlieka 6 balais žemesnis (ES vidutinis balas – 66) ir Lietuva tarp 28 ES valstybių narių yra 15–16 vietose. Tarp Baltijos valstybių lyderė tebėra Estija, kurios KSI įvertis, kaip ir Lietuvos,

¹ Tarptautinių tyrimų duomenys pritaikyti skalei nuo 0 iki 100, kur didesnis įvertis rodo antikorupcinio požiūriu palankesnę aplinką. Grafike naudojami sutrumpinimai ir duomenų šaltiniai:

SGI – Bertelsmano fondo tyrimas „Sustainable Governance Indicators“, prieiga internete: <https://www.sgi-network.org/2019/>;

WGI – Pasaulio banko tyrimas „Worldwide Governance Indicators“, prieiga internete: <https://info.worldbank.org/governance/wgi/>;

TI – Transparency International, prieiga internete: <https://www.transparency.org/>;

GCI – Pasaulio ekonomikos forumo tyrimas „The Global Competitiveness Index“, prieiga internete: <https://reports.weforum.org/>;

FH – Freedom House. Grafike naudojama tyrimo „Nations In Transit“ adaptuotas demokratijos balas ir adaptuotas tyrimo „Freedom of the press“ rodiklis. Prieiga internete: <https://freedomhouse.org/>;

RWB – Reporters Without Borders, prieiga internete: <https://rsf.org/en/>;

TRACE Bribery Risk Matrix prieiga internete: <https://www.traceinternational.org/trace-matrix/>;

Integralumo indeksas – „Index of Public Integrity“, prieiga internete: <https://integrity-index.org/>.

² Prieiga internete: www.transparency.org/cpi/.

išaugo 1 balu ir siekia 74, o skirta vieta reitinge išliko 18 vietoje pasaulyje. Latvijai 2019 m. skirtas dviem balais mažesnis įvertinimas – 56, o pozicija sumažėjo trimis vietomis pasaulyje – 41 vieta. Taip pat šiemet pirmą kartą nuo 2012 m. Lietuvai skirtas KSI balas yra aukštesnis už Lenkijos KSI, kuris 2019 m. siekia 58 balus, t. y. dviem balais mažiau nei praėjusiais metais.

Išskiriant sritis, kuriose 2019 m. keitėsi antikorupcinio požiūriu aktualūs rodikliai, pastebėtina, kad pozityvesni vertinimai būdingi verslo vadovų apklausose, kalbant apie kyšininkavimo ir korupcijos paplitimą verslo aplinkoje, bet kai kuriuose tarptautiniuose tyrimuose suprastėjo korupcijos paplitimo viešajame sektoriuje vertinimas. Pavyzdžiui, žemesniais balais nei ankstesniais metais buvo įvertintas politinės korupcijos paplitimas Lietuvoje ekspertiniame V-dem tyrime³, suprastėjo „Economist Intelligence Unit“ valstybių rizikingumo ataskaitoje pateikiamas korupcijos paplitimo Lietuvos viešajame sektoriuje vertinimas⁴. Kita vertus, IMD Pasaulio konkurencingumo metinės ataskaitos verslo vadovų apklausos naujausi rezultatai pozityvesni – praėjusiais metais kritęs kyšininkavimo ir korupcijos paplitimo verslo aplinkoje vertinimas šiemet grįžo į ankstesnį lygį⁵.

„2019 m. Lietuvos konkurencingumas buvo įvertintas 68 balais ir 39 vieta, viena pozicija aukščiau nei 2018 m.“

Nevienareikšmiai pokyčiai stebimi Pasaulio ekonomikos forumo reitinge „Pasaulio konkurencingumo ataskaita“⁶. 2019 m. Lietuvos konkurencingumas buvo įvertintas 68 balais ir 39 vieta, t. y. viena pozicija aukščiau nei 2018 m. Dviejų iš penkių antikorupcinę valstybės aplinką vertinančių kintamųjų – valdžios reguliavimo naštos ir žiniasklaidos laisvės – vertinimai gerėjo, dviejų – korupcijos paplitimo ir interesų konfliktų valdymo – nesikeitė, vieno – teismų nepriklausomumo nuo politinės, verslo bei kitų interesų grupių įtakos – suprastėjo⁷. Tarp visų penkių kintamųjų aukščiausiai vertinama Lietuvos žiniasklaidos laisvė (78 balai, 27 vieta) ir interesų konfliktų valdymas stambiose akcinėse bendrovėse (60 balų, 53 vieta), o prasčiausiai vertinama sritimi išlieka valdžios reguliavimo našta (38 balai, 85 vieta). Vis dėlto, šioje srityje įvyko ženklus teigiamas pokytis – Lietuvai skirta 21 pozicija aukštesnė vieta nei 2018 m. reitinge⁸. Nepaisant pozityvių ženklų, vertinant Lietuvą Baltijos valstybių kontekste, valdžios reguliavimų našta Lietuvoje išlieka didžiausia⁹. Lyginant Lietuvos antikorupcinę aplinkos pokyčius su Estijos ir Latvijos, pastebėtina, kad Estijos lyderystė regione toliau stiprėja, o Lietuvos ir Latvijos pažanga yra lėtesnė.

Pasaulio konkurencingumo reitinge valstybių institucinė aplinka įvardijama kaip verslą įgalinančios veikti aplinkos dalis. Stipri institucinė aplinka, sukurianti korupcijai nepalankias sąlygas, padeda pritraukti ir išsaugoti investicijas, kurti tvarią ekonomiką, gebančią sėkmingai prisitaikyti prie kintančių globalios ekonomikos sąlygų.

„Lietuvos korupcijos iššūkių įvertis siekė 24 balus ir buvo aukštesnis nei vidutinis, o lyginant su 2018 m. įvertis nesikeitė.“

Vertinant valstybės patrauklumą užsienio investuotojams, atkreiptinas dėmesys į tyrimus, skirtus investuotojams kylančių korupcijos rizikų pasaulio valstybėse nustatymui. Tarptautinės kompanijos „Risk Advisory“ tyrime „Korupcijos

3 Politinės korupcijos paplitimas 2018 m. įvertintas 0,183 balo, kur 1 žymi aukštą korupcijos lygį, 2017 m. skirtas įvertis – 0,15. Prieiga internete: <https://www.v-dem.net/en/>.

4 Korupcijos paplitimas viešajame sektoriuje buvo įvertintas 0,25, kur 1 žymi labai gerą situaciją. Ankstesniame vertinime rodiklis siekė 0,5. Rodikliai pasiekiami per Pasaulio Banko Pasaulinio valdymo indikatorių (angl. Worldwide Governance Indicators, toliau – WGI) tyrimo duomenų bazę.

Prieiga internete: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#doc-sources>.

5 Šiame tyrime 10 balų skalėje vertinama, kiek paplitusi korupcija ir kyšininkavimas šalies ekonomikoje, kur 10 balų reiškia, kad korupcijos ir kyšininkavimo visiškai nėra. Naujausiame vertinime verslininkai Lietuvą įvertino 4,06 balo, t. y. 0,54 balo aukščiau nei prieš metus. 2017 m. šis įvertis taip pat siekė 4 balus. Rodikliai pasiekiami per WGI duomenų bazę.

6 Prieiga internete: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2019/>.

7 Atkreiptinas dėmesys, kad įverčio pokyčiai nebūtinai nulemia pasikeitimą reitinguose – pozicija reitinge priklauso ir nuo kitų valstybių daromos pažangos ar regreso, tad išaugęs balas nebūtinai atliepiamas geresne pozicija reitinge ir atvirksčiai.

8 2019 m. Lietuvai skirti 38 balai ir 85 vieta. Lyginant su praėjusių metų vertinimu, tai 5,2 balo geresnis vertinimas.

9 Latvijos valdžios reguliavimo našta įvertinta 42,5 balo – 67 vieta (14 pozicijų aukščiau nei 2018 m.), Estijos – 52 balais, 22 vieta (8 pozicijomis aukščiau nei 2018 m.).

iššūkių indeksas, 2019 m.¹⁰ Lietuvos korupcijos iššūkių įvertis siekė 24 balus ir buvo aukštesnis nei vidutinis¹¹. Nors korupcijos grėsmės pasireiškimas vertinamas kaip palyginti mažai tikėtinas – Lietuvai skirti 4 balai¹², Lietuva prasčiau vertinama dėl duomenų atvirumo – skirta 14 balų¹³. Lietuva pagal rizikingumą užsienio investuotojams patenka į Centrinės ir Rytų Europos valstybių grupę. Savo ruožtu Latvija (korupcijos iššūkių įvertis – 18 balų) ir Estija (17 balų) yra įvertintos kaip mažiau rizikingos ir patenka į Vakarų ir Šiaurės Europos valstybių bloką. Baltijos valstybių įverčiai, lyginant su 2018 m. balais, nesikeitė.

„2019 m. pasirodžiusiame „Skaidrių viešųjų pirkimų reitinge“ Lietuvai skirta 14 pozicija tarp 32 vertinamų valstybių ir 73,8 proc. įvertis.“

Kaip probleminė sritis verslui veikti Lietuvoje išlieka viešieji pirkimai, o duomenų prieinamumas ir atvirumas vertinamas kaip vienas iš probleminių pirkimų organizavimo aspektų. 2019 m. pasirodžiusiame „Skaidrių viešųjų pirkimų reitinge“¹⁴ Lietuvai skirta 14 pozicija tarp 32 vertinamų valstybių ir 73,8 proc. įvertis. Lietuva prasčiausiai įvertinta skaidrumo aspektu, valstybei skirtas 35 proc. vertinimas. Žemam viešųjų pirkimų skaidrumo vertinimui didžiausią įtaką turėjo tai, kad viešųjų pirkimų informacija ir dokumentai vertinimo metu nebuvo visiškai prieinami skaitmeniniu, atviru (angl. *machine-readable*) formatu, o dalis nėra viešai skelbiama jokia forma.

Su duomenų atvirumu tiesiogiai susijęs biudžeto skaidrumo rodiklis yra išskiriamas kaip silpniausia Lietuvos antikorupcinės aplinkos sritis viešojo sektoriaus integralumo indekse¹⁵. Vertinant apskritai, Lietuvos viešojo sektoriaus integralumas įvertintas 7,85 balo iš dešimties, valstybei skirta 30 pozicija tarp 117 valstybių. Taip pat pastebėtina, kad nuo stebėsenos pradžios Lietuvos įvertis išaugo neįžymiai – lyginant su 2015 m. yra aukštesnis 0,16 balo, o su 2017 m. – vos 0,03 balo.

Taigi 2019 m. Lietuvos vertinimai tarptautiniuose reitinguose kito neženkliai, dauguma rodiklių pokyčių neperžengė statistinės paklaidos ribų. Pozityvūs ženklai įžvelgiami verslo įmonių vadovų korupcijos paplitimo verslo aplinkoje vertinimuose. Taip pat valstybės reputacijai teigiamą įtaką turi korupcijos suvokimo indekso gerėjimas, tačiau kartu tyrimai nurodo į valstybės procesų skaidrumo, duomenų atvirumo stoką – informacijos prieinamumas yra laikoma viena iš prielaidų efektyviai korupcijos kontrolei užtikrinti, o šios galimybės vis dar nėra išnaudojamos.

Antikorupcinė aplinka Lietuvoje

Kriminogeninė situacija

„Lietuvoje nuosekliai mažėja užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skaičius.“

2016–2019 metų nusikaltimų statistikos¹⁶ analizė rodo, jog Lietuvoje nuosekliai mažėja užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skaičius (žr. 2 diagramą). 2019 m. buvo užregistruota 35 proc. mažiau tokių nusikalstamų veikų negu 2016 m. (atitinkamai 516 ir 788) ir 48 veikomis mažiau negu ankstesniais metais (2018 m. – 564). Tačiau šis pokytis nėra tolygus kalbant apie skirtingas korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas. 2019 m. ir toliau ženkliai mažėjo užregistruotų papirkimo atvejų – 276¹⁷ (2018 m. – 337), užfiksuota 24 proc. mažiau piktnaudžiavimo – 81¹⁸ atvejais (2018 m. – 106) ir penktadaliu mažiau prekybos poveikiu

10 Prieiga internete: <https://www.riskadvisory.com/campaigns/corruption-challenges-index-2019/>.

11 Valstybės įvertintos balais nuo 10 iki 51, vidutinis pasaulio įvertis 28,3.

12 Pagal korupcijos grėsmės pasireiškimą, valstybės vertintos balais nuo 3 iki 16.

13 Pagal prieinamos informacijos neaiškumą, valstybės vertintos balais nuo 1 iki 31.

14 „Transparent Public Procurement Rating“, prieiga internete: <https://www.tpp-rating.org/>.

15 Lietuvos biudžeto skaidrumas įvertintas 5,93 balo iš 10. Prieiga internete: <https://integrity-index.org/>.

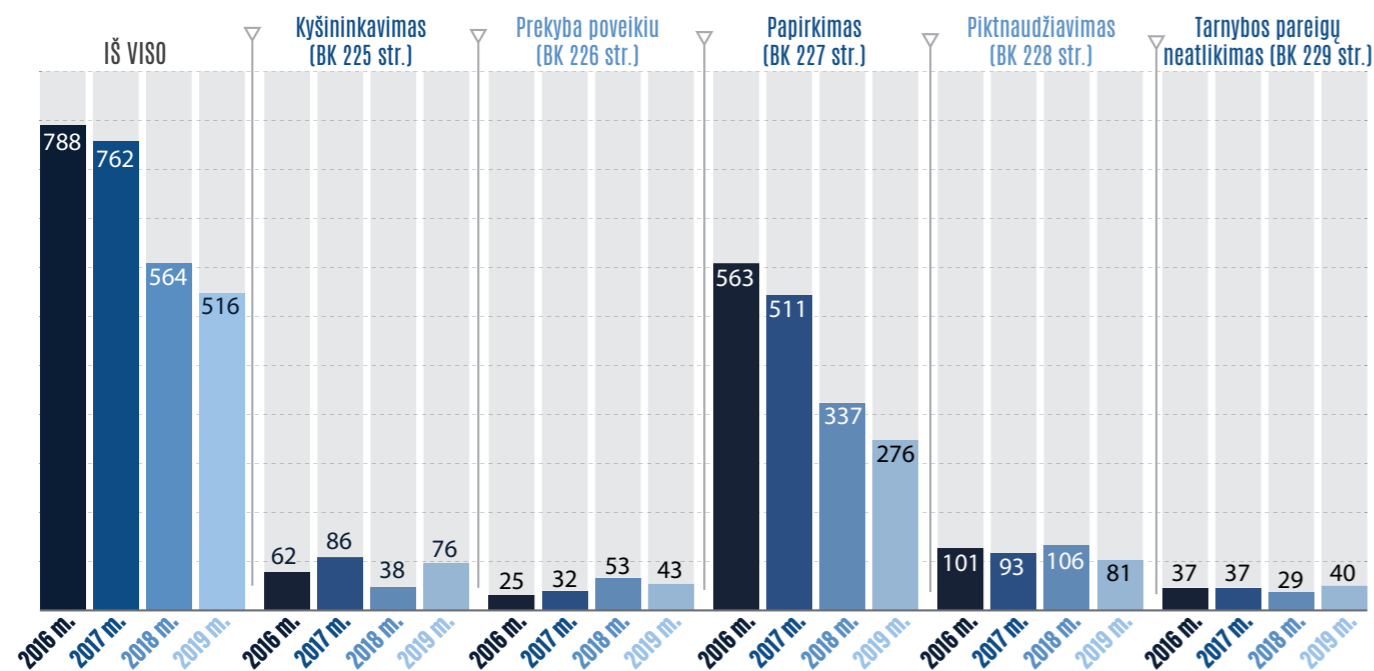
16 Duomenys apie užregistruotas ir ištirtas nusikalstamas veikas įstaigose, atliekančiose ikiteisminius tyrimus (Forma_1G-IT). Nusikalstamumo ir ikiteisminių tyrimų statistika. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: <https://goo.gl/mAK1mr>.

17 Remiantis IRD duomenimis, 2019 m. STT užregistravo 69 papirkimo atvejus (2018 m. – 55), t. y. 25 proc. nuo visų užregistruotų papirkimo atvejų.

18 Remiantis IRD duomenimis, 2019 m. STT užregistravo 31 piktnaudžiavimo atvejį (2018 m. – 44), t. y. 38 proc. nuo visų užregistruotų piktnaudžiavimo atvejų.

nusikalstamų veikų – 43¹⁹ (2018 m. – 53). Per paskutinius metus užregistruota dvigubai daugiau kyšininkavimo atvejų – 76²⁰ (2018 m. – 38). Kita vertus, taip buvo sugrįžta prie panašaus užregistruotų kyšininkavimo atvejų skaičiaus kaip ir 2016–2017 m.

Jau keleri metai iš eilės ypač mažėja policijos užregistruotų papirkimų atvejų (2019 m. – 165, 2018 m. – 265) ir tai leidžia daryti išvadą, kad augant visuomenės nepakantumui korupcijai ir stiprėjant teisėsaugos institucijų vidaus pažeidimų kontrolei, mažėja smulkiosios korupcijos mastai. Kartu tai rodo, jog bendras registruotų korupcinių nusikalstamų veikų skaičius labiausiai mažėja dėl būtent smulkiosios korupcijos dalies sumažėjimo.

Dėl mažo skaičiaus į bendrą sumą įtrauktas, tačiau atvaizduojant nedetalizuotas, nusikalstamų veikų, numatytų BK 228(1) str. Neteisėtas teisų į nekilnojamąjį daiktą įregistravimas, skaičius (0-3 nusikalstamos veikos per metus).

2 pav. Nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skaičiaus dinamika 2016–2019 metais

Sociologinių tyrimų rezultatai

Specialiųjų tyrimų tarnybos inicijuojamas sociologinis antikorupcinės aplinkos stebėsenos tyrimas „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ rodo, kad 2019 m. buvo išsaugotos teigiamos korupcijos masto mažėjimo tendencijos. 2019 m. visos visuomenės grupės palankiai vertino korupcijos masto Lietuvoje pokyčius per pastaruosius penkerius metus: dauguma gyventojų mano, kad korupcijos mastas sumažėjo, mažesnė dalis – kad korupcijos mastas išaugo²¹. Taip pat daugiau teigiamai korupcijos mastą vertinančių respondentų yra tarp įmonių vadovų²² ir valstybės tarnautojų²³.

Kalbant apie prognozes, optimistiškai vertinamos tolesnės korupcijos masto mažėjimo tendencijos šalyje. Kad korupcija per artimiausius trejus metus sumažės, lyginant su 2016 m., nurodė 11 proc. daugiau gyventojų ir 13 proc. daugiau tarnautojų²⁴. Įmonių vadovų vertinimas reikšmingai nepasikeitė²⁵.

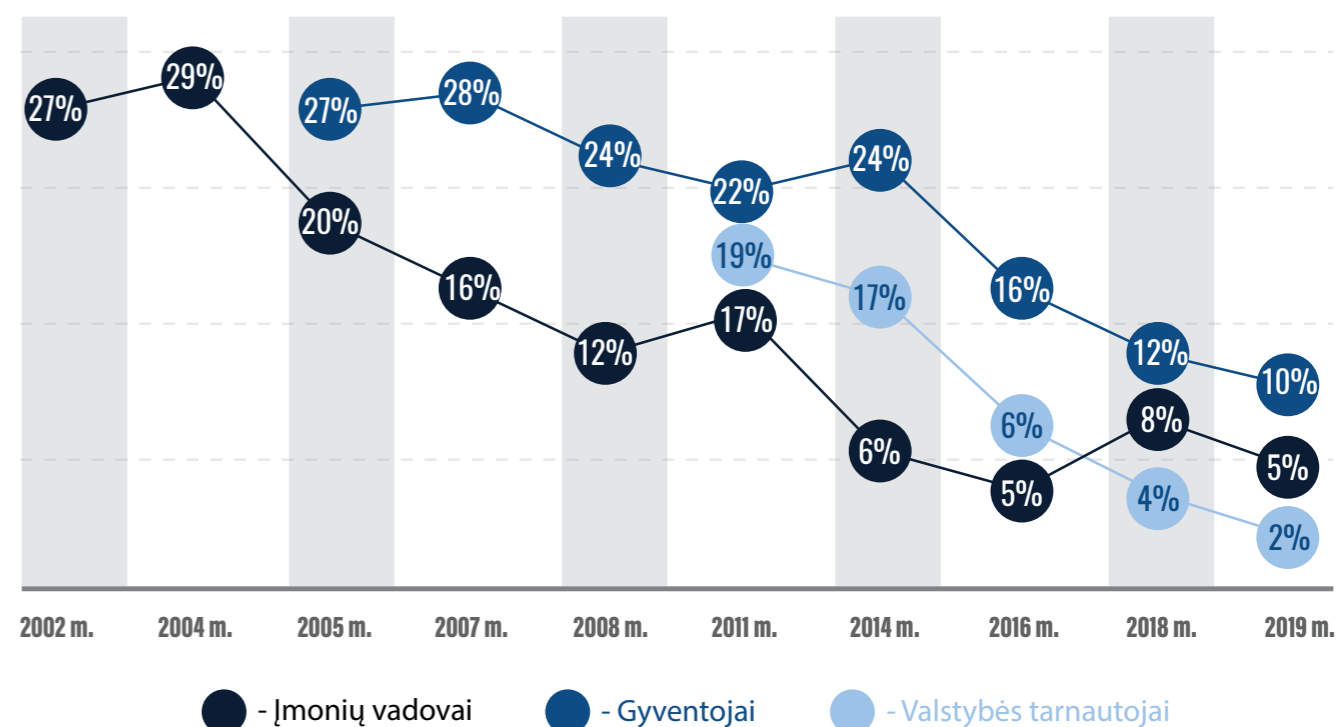
Korupcija yra suvokiama kaip aktuali problema Lietuvoje, bet pastebėtina, kad 2019 m. gyventojai ir valstybės tarnautojai korupcijos problemą mini rečiau, o įmonių vadovai – dažniau. Tarp Lietuvos gyventojams aktualių problemų korupcija 2019 m. užėmė 4-ą vietą po mažų atlyginimų, kylančių kainų, emigracijos. Kaip labai rimtą

19 Remiantis IRD duomenimis, 2019 m. STT užregistravo 38 prekybos poveikiu atvejus (2018 m. – 49), t. y. 88 proc. nuo visų užregistruotų prekybos poveikiu atvejų.
 20 Remiantis IRD duomenimis, 2019 m. STT užregistravo 65 kyšininkavimo atvejus (2018 m. – 33), t. y. 86 proc. nuo visų užregistruotų kyšininkavimo atvejų.
 21 Sumažėjimą nurodė 26 proc., išaugimą – 20 proc.
 22 37 proc. įmonių vadovų nurodė, kad korupcijos mastas sumažėjo, 12 proc. – kad korupcijos mastas išaugo.
 23 72 proc. valstybės tarnautojų nurodė, kad korupcijos mastas sumažėjo, 7 proc. – kad korupcijos mastas išaugo.
 24 Gyventojų: 2019 m. – 29 proc., 2018 m. – 27 proc., 2016 m. – 18 proc.; valstybės tarnautojų: 2019 m. – 69 proc., 2018 m. – 62 proc. 2016 m. – 56 proc.
 25 2019 m. – 35 proc., 2018 m. – 39 proc., 2016 m. – 37 proc.

problemą korupciją nurodė 36 proc. gyventojų – tai mažiau nei 2018 m. (40 proc.). Įmonių vadovai korupciją, kaip labai rimtą problemą, paminėjo 4-oje vietoje – 32 proc. (2018 m. – 27 proc.), o valstybės tarnautojai – 7-oje vietoje – 23 proc. (2018 m. – 30 proc.).

„Mažėja gyventojų korupcinė patirtis – per pastaruosius 12 mėn. kyšį davė 10 proc. gyventojų.“

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad toliau mažėja gyventojų korupcinė patirtis – per pastaruosius 12 mėn. kyšį davė 10 proc. gyventojų, 2016 m. tokių buvo 16 proc., o 2005 m. – beveik tris kartus daugiau – 27 proc. Įmonių vadovų korupcinė patirtis per pastaruosius metus ženkliai nesikeitė²⁶ ir 2019 m. siekė 5 proc. Tačiau vertinant ilgalaikę perspektyvą, pastebima, kad nuo 2002 m. ši dalis sumažėjo daugiau nei penkis kartus – 27 proc. Tuo tarpu valstybės tarnautojai, nurodę davę kyšį, 2019 m. sudarė 2 proc. respondentų²⁷, t. y. beveik dešimt kartų mažiau nei 2011 m. – 19 proc.

3 pav. Kyšio davimo patirtis

Vertinant visuomenės antikorupcinių nuostatų būklę, pastebėtina, kad gyventojų ir valstybės tarnautojų grupėse stebimas nusiteikimo neduoti kyšio stiprėjimas. Lyginant su 2018 m., po 7 proc. paaugo dalis gyventojų ir valstybės tarnautojų, nurodžiusių, kad neduotų kyšio, norėdami išspręsti savo problemas, o įmonių vadovų grupėje tokių pokyčių nebuvo fiksuota²⁸.

26 2018 m. – 8 proc., 2016 m. – 5 proc., 2014 m. – 6 proc.
 27 2018 m. – 4 proc., 2016 m. – 6 proc., 2014 m. – 17 proc.
 28 Gyventojų, nurodžiusių, kad neduotų kyšio norėdami išspręsti savo problemas, dalis: 2019 m. – 42 proc., 2018 m. – 35 proc., 2016 m. – 37 proc. Valstybės tarnautojų, nurodžiusių, kad neduotų kyšio norėdami išspręsti savo problemas, dalis: 2019 m. – 71 proc., 2018 m. – 71 proc., 2016 m. – 63 proc. Įmonių vadovų, nurodžiusių, kad neduotų kyšio norėdami išspręsti savo problemas, dalis: 2019 m. – 53 proc., 2018 m. – 51 proc., 2016 m. – 56 proc.

Sveikatos apsaugos sektorius tebėra ta sritis, kurioje gyventojai dažniausiai susiduria su kyšio prievartavimo rizika, joje taip pat aukščiausi kyšio davimo indeksai. Vienas iš keturių gyventojų, kuriems per pastaruosius penkerius metus teko tvarkyti reikalus respublikinėse ligoninėse ar klinikose, teigė, kad iš jo buvo tikimasi kyšio. Panaši dalis gyventojų kyšio prievartavimą patyrė miestų ir rajonų ligoninėse. Vis dėlto, lyginant su ankstesnių metų rezultatais, korupcinė patirtis sveikatos priežiūros įstaigose reikšmingai mažėja²⁹.

„Tarp 28 valstybių Lietuva yra 8 vietoje kaip šalis, kurioje korupcija mažiausiai aktuali problema plėtojant verslą. Lietuvos rodiklis geresnis nei Lenkijoje ir Latvijoje.“

Kalbant apie privataus sektoriaus antikorupcinę aplinką, atkreiptinas dėmesys į korupcijos, kaip kliūtis verslui plėtoti Lietuvoje, mažėjimą. Remiantis Europos Komisijos inicijuojamo tyrimo „Flash Eurobarometer Nr. 482: „Verslo požiūris į korupciją ES“ duomenimis, reikšmingai sumažėjo korupcijos, kaip problemos plėtojant verslą Lietuvoje, reikšmė. Dauguma Lietuvos verslo atstovų korupcijos nelaiko kliūtimi plėtojant veiklą. Tarp 28 valstybių Lietuva yra 8 vietoje kaip šalis, kurioje korupcija mažiausiai aktuali problema plėtojant verslą³⁰. Vis dėlto, korupcija išlieka problema viešuosiuose pirkimuose. Daugiau nei vienas iš trijų respondentų, kurių įmonės dalyvauja viešuosiuose pirkimuose, nurodė, kad per pastaruosius trejus metus korupcija jiems sukliudė laimėti viešąjį pirkimą³¹. Tyrime „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2019“ didesnė kliūtis nei korupcija verslui Lietuvoje veikti buvo nurodytas nepotizmas ir patronažas³².

„Lietuvos korupcijos žemėlapio“ 2019 m. duomenimis, sprendimų priėmimo procesų atvirumo vertinimas išliko tokio pat lygio kaip 2018 m. – vos 19 proc. valstybės tarnautojų, 10 proc. gyventojų ir 14 proc. įmonių vadovų teigė, kad sprendimai Lietuvoje priimami atvirai. Analizuojant sprendimų priėmimo skaidrumą, atkreiptinas dėmesys, kad mažėja valstybės tarnautojų, nurodžiusių, kad institucijai, kurioje dirba, teko patirti nacionalinio arba vietinio lygmens politikų spaudimą, kurio tikslas buvo ne valstybiniai, bet politikų privatūs³³ arba partiniai³⁴ interesai. Vis dėlto, vienas iš penkių valstybės tarnautojų nurodė, kad jo darbovietėje korupcija yra paplitusi ir šis skaičius, lyginant su 2018 m., nesikeitė.

„2019 m. 22 proc. gyventojų nurodė, kad praneštų apie korupciją, t. y. 5 proc. daugiau nei 2018 m.“

„Lietuvos korupcijos žemėlapio“ 2019 m. rezultatai atskleidė antikorupcinio potencialo sąstingį, nors, pažymėtina, kad informuotumas apie tai, kur galima kreiptis siekiant pranešti apie korupcijos atvejį, yra aukštas³⁵. 2019 m. 22 proc. gyventojų nurodė, kad praneštų apie korupciją ir šis rodiklis grįžo į 2016 m. būklę³⁶. Tarp įmonių vadovų apie korupciją praneštų mažiau kaip kas trečias respondentas³⁷. Potencialus įsitraukimas į antikorupcinę veiklą išliko žemas: tik kas dešimtas respondentas gyventojų ir įmonių vadovų tikslinėse grupėse nurodė, kad norėtų dalyvauti

29 Kyšio prievartavimo indeksai: respublikinės ligoninės/klinikos – 0,25 (2018 m. – 0,35; 2016 m. – 0,4), miestų ir rajonų ligoninės – 0,22 (2018 m. – 0,32; 2016 m. – 0,36), poliklinikos – 0,07 (2018 m. – 0,13; 2016 m. – 0,16).

Kyšio davimo indeksai: respublikinės ligoninės/klinikos – 0,21 (2018 m. – 0,26; 2016 m. – 0,27), miestų ir rajonų ligoninės – 0,14 (2018 m. – 0,22; 2016 m. – 0,23), poliklinikos – 0,03 (2018 m. – 0,09; 2016 m. – 0,1).

30 Korupciją kaip problemą plėtojant verslą Lietuvoje įvardijo 15 proc. įmonių vadovų. Lyginant su 2017 m. šis rodiklis yra 6 proc. mažesnis, o lyginant su 2015 m. duomenimis, rodiklis yra sumažėjęs beveik du kartus (2015 m. – 28 proc.). Taigi Lietuva lenkia ES vidurkį (37 proc.), o vertinant Lietuvą tarp kaimyninių valstybių, pastebėtina, kad rodiklis geresnis nei Lenkijoje (27 proc., 12 vieta) ir Latvijoje (19 proc., 9 vieta), bet Estijos verslo aplinka šiuo aspektu išlieka palankesnė (9 proc., 2 vieta).

31 37 proc. Lietuvos įmonių, dalyvaujančių viešuosiuose pirkimuose, nurodė, kad per pastaruosius trejus metus korupcija jiems sukliudė laimėti viešąjį pirkimą. Šis dydis yra 11 proc. didesnis nei 2017 m. tyrime ir grįžo į 2015 m. lygį (39 proc.). Pagal susidūrimo su korupcija viešuosiuose pirkimuose vertinimą Lietuva atsiduria 20 vietoje tarp 28 ES valstybių narių. Tai prasčiau nei kaimyninėse Latvijoje (19 vieta, 35 proc.) ir Estijoje (5 vieta, 21 proc.), bet Lenkijoje verslų susidūrimas su korupcija viešuosiuose pirkimuose yra aukštesnis nei Lietuvoje (25 vieta, 43 proc.).

32 19 proc. įmonių vadovų kaip problemą plėtojant verslą įvardijo nepotizmą ir patronažą (2018 m. – 20 proc.), o 13 proc. – korupciją (2018 m. – 12 proc.).

33 2019 m. – 15 proc., 2018 m. – 19 proc., 2016 m. – 22 proc.

34 2019 m. – 11 proc., 2018 m. – 16 proc., 2016 m. – 16 proc.

35 Gyventojų tikslinėje grupėje – 48 proc. (2018 m. – 46 proc.), įmonių vadovų – 61 proc. (2018 m. – 62 proc.), valstybės tarnautojų – 86 proc. (2018 m. – 86 proc.).

36 2016 m. – 23 proc., 2018 m. – 17 proc.

37 2019 m. – 31 proc., 2018 m. – 32 proc.

antikorupcinėje veikloje³⁸. Valstybės tarnautojų antikorupcinis potencialas yra aukštesnis ir, lyginant su praėjusiais metais, išliko stabilus: apie korupciją praneštų pusė, o antikorupcinėje veikloje norėtų dalyvauti beveik kas trečias valstybės tarnautojas³⁹.

Kaip pagrindinės nenoro pranešti apie korupciją priežastys 2019 m. tarp gyventojų ir įmonių vadovų išliko baimė nukentėti pranešus, taip pat – netikėjimas, kad pranešus korumpuoti asmenys bus nuteisti, ir manymas, kad visi žino apie korupciją, bet nepraneša⁴⁰. Lyginant su 2018 m., gyventojų grupėje 6 proc. sumažėjo netikėjimo, kad pranešus korumpuoti asmenys bus nuteisti, reikšmė, o įmonių vadovų grupėje ši dalis 6 proc. išaugo.

Valstybės tarnautojų grupėje šalia baimės nukentėti ir netikėjimo, kad kalti asmenys bus nuteisti, tarp pagrindinių priežasčių nepranešti apie korupciją patenka abejonė, ar stebimas atvejis yra korupcinis. Taip pat šioje grupėje 5 proc. sumažėjo netikėjimo, kad pranešus korumpuoti asmenys bus nuteisti⁴¹.

„Lyginant su 2018 m., gyventojų grupėje 6 proc. sumažėjo netikėjimo, kad pranešus korumpuoti asmenys bus nuteisti, reikšmė, o įmonių vadovų grupėje ši dalis 6 proc. išaugo.“

Tarptautinių apklausų duomenys patvirtina, kad Lietuvoje verslo atstovai kiek mažiau nei kaimyninėse šalyse tiki korupcijos baudžiamumu⁴².

Tai, kad korupcinių veikų užkardymas, o joms įvykus, ištyrimas ir teisę pažeidusių asmenų nuteisimas yra itin reikšminga bendros teisingumo sistemos dalis, atskleidė Europos Komisijos inicijuotos Europos Sąjungos valstybių gyventojų apklausos „Specialus Eurobarometras Nr. 489: „Teisės viršenybė“ rezultatai. Apklausoje paaiškėjo, kad Lietuvos gyventojai tarp visų teisės principų itin didelę svarbą teikia reagavimui į korupcijos apraiškas, nešališkam sprendimų priėmimui, įstatymų kūrimui ir taikymui, vadovaujantis etikos kodeksu ir taisyklėmis, reikalaujančiomis vengti interesų konfliktų. Remiantis apklausos duomenimis, Lietuvos gyventojai skiria didelį dėmesį korupcijos ištyrimo ir patraukimo atsakomybėn proceso nuolatiniam tobulinimui. Kartu tarp tobulintinų sričių išskiriami politikų interesų konfliktų valdymas bei valdžios atstovų sprendimų priėmimas viešojo intereso labui⁴³.

38 2019 m. gyventojų grupėje siekia 9 proc. (2018 m. – 8 proc.), įmonių vadovų grupėje – 10 proc. (2018 m. – 13 proc.).

39 2019 m. 52 proc. valstybės tarnautojų nurodė, kad praneštų apie korupciją (2018 m. – 54 proc.), o antikorupcinėje veikloje dalyvauti norėtų 30 proc. (2018 m. – 33 proc.).

40 Pagrindinės trys priežastys, kodėl nepraneštų apie korupcinį įvykį gyventojų grupėje: tie, kas praneša, nukentčia skaudžiausiai – 52 proc. (2018 m. – 57 proc.), nėra prasmės pranešti, nes su tuo susijusių asmenų niekas nenuteistų – 46 proc. (2018 m. 51 proc.), visi žino apie šiuos atvejus, bet niekas nepraneša – 33 proc. (2018 m. – 35 proc.).

Pagrindinės trys priežastys, kodėl nepraneštų apie korupcinį įvykį įmonių vadovų grupėje: tie, kas praneša, nukentčia skaudžiausiai – 47 proc. (2018 m. – 43 proc.), nėra prasmės pranešti, nes su tuo susijusių asmenų niekas nenuteistų – 46 proc. (2018 m. 40 proc.), visi žino apie šiuos atvejus, bet niekas nepraneša – 29 proc. (2018 m. – 29 proc.).

41 Pagrindinės trys priežastys, kodėl nepraneštų apie korupcinį įvykį valstybės tarnautojų grupėje: tie, kas praneša, nukentčia skaudžiausiai – 36 proc. (2018 m. – 37 proc.), nesu įsitikinęs, kad tai – korupcijos atvejis – 36 proc. (2018 m. – 32 proc.), nėra prasmės pranešti, nes su tuo susijusių asmenų niekas nenuteistų – 30 proc. (2018 m. 25 proc.).

42 26 proc. verslo įmonių atstovų sutiko su teiginiu, kad verslui, padariusiam korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, teismo sprendimu būtų skirta didelė bausmė ar įkalinimas, 55 proc. manė, kad teisėsauga išsiaiškintų apie verslo daromą korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, o 48 proc. – kad tokiam verslui būtų pareikšti įtarimai ir jis būtų teisiamas. Atitinkamai Latvijoje: 31 proc., 62 proc., 51 proc.; Estijoje: 32 proc., 53 proc., 60 proc. (Flash Eurobarometras Nr. 482: „Verslo požiūris į korupciją“).

43 STT parengta apklausos rezultatų apžvalga. Prieiga internete: https://www.stt.lt/documents/2019/EBS_489_STT_apzvalga.pdf.

Tarptautinis papirkinėjimas

„Lietuva per dvejus metus visiškai įgyvendino 16 rekomendacijų, iš dalies – 8 rekomendacijas, neįgyvendino – 1 rekomendacijos.“

2019 m. Paryžiuje EBPO darbo grupė prieš papirkinėjimą tarptautiniuose verslo sandoriuose konstatavo, kad iš 27 Lietuvai 2017 metais pateiktų rekomendacijų Lietuva per dvejus metus visiškai įgyvendino 16 rekomendacijų, iš dalies – 8 rekomendacijas, neįgyvendino – 1 rekomendacijos. Kitos 2 rekomendacijos perkeltos į stebėsenos sąrašą. Lietuvos pažangą vertinę ekspertai pažymėjo reikšmingus Specialiųjų tyrimų tarnybos žingsnius vykdant antikorupcinį švietimą ir informavimą, tačiau pasigedo kitų valstybės institucijų, taip pat verslo ir nevyriausybinų organizacijų indėlio informuojant įmones, ypač valstybės valdomas bei mažas ir vidutinio dydžio įmones, apie korupcines rizikas vystant verslą užsienio valstybėse. Teigiamai įvertinti Lietuvos priimti įstatymų pakeitimai dėl auditorių pareigos pranešti apie audito metu pastebėtas korupcijos apraiškas teisėsaugos institucijoms, dėl Teisėjų atrankos komisijos ir Teisėjų tarybos vaidmens stiprinimo teisėjų atrankos ir skyrimo procedūrose. Darbo grupei taip pat įspūdjį padarė didelės apimties prokurorų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų mokymai dėl korupcinių veikų kvalifikavimo, juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės ir sankcijų taikymo.

„Apie tai, kokios priemonės Lietuvoje yra vykdomos kovojant su tarptautiniu papirkinėjimu, yra girdėję 10 proc. gyventojų, 18 proc. įmonių vadovų ir 18 proc. valstybės tarnautojų. Šis rodiklis nesikeičia.“

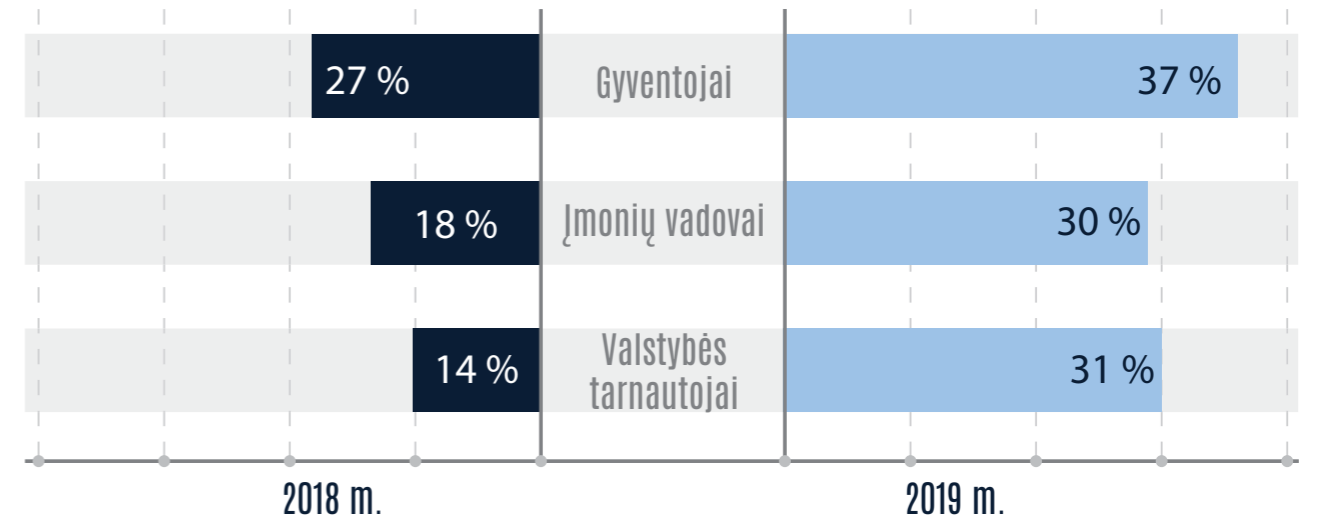
Vertinant sociologinių tyrimų duomenis darytina prielaida, kad Lietuvos gyventojai, verslo atstovai ir valstybės tarnautojai per mažai vertina papirkinėjimo riziką tarptautiniuose verslo sandoriuose kaip realią, taip pat informuotumo apie šias rizikas lygis nėra pakankamas. 2019 m. tik maždaug kas septintas gyventojas (15 proc.) girdėjo apie tarptautinio papirkinėjimo rizikas, t. y. 5 proc. mažiau negu 2018 m. (20 proc.). Apie papirkinėjimo riziką tarptautiniuose verslo sandoriuose yra girdėjęs tik vienas iš keturių įmonių vadovų (25 proc., 2018 m. – 26 proc.) ir vienas iš penkių valstybės tarnautojų (19 proc., 2018 m. – 26 proc.). Apie tai, kokios priemonės Lietuvoje yra vykdomos kovojant su tarptautiniu papirkinėjimu, yra girdėję 10 proc. gyventojų (2018 m. – 9 proc.), 18 proc. įmonių vadovų (2018 m. – 14 proc.) ir 18 proc. valstybės tarnautojų (2018 m. – 16 proc.). Situaciją, kai užsienio verslininkas paperka Lietuvos valstybės tarnautoją ar pareigūną, siekdamas naudoti savo verslui, kaip labai paplitusią vertina 2 proc. valstybės tarnautojų (2018 m. – 4 proc.). Tiesioginės tarptautinio papirkinėjimo patirties (kai užsienio pareigūnas siūlė kyšį) per pastaruosius metus neturėjo nė vienas apklaustas valstybės tarnautojas.

KORUPCIJA TEISMŲ SISTEMOJE

Korupcijos paplitimas Lietuvos teismuose: suvokimas ir patirtis

Tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2019“⁴⁴ duomenimis, Lietuvos teismai patenka tarp institucijų, kuriose korupcija suvokiama kaip labiausiai paplitusi. Pažymėtina ir tai, kad 2019 m. korupcijos paplitimas teismuose, palyginti su ankstesniais metais, vertinamas prasčiau. Gyventojų nuomone, pagal korupcijos paplitimą teismai užima antrąją vietą⁴⁵, įmonių vadovų nuomone – pirmąją⁴⁶, o valstybės tarnautojų nuomone – antrąją–trečiąją vietas⁴⁷.

„Įmonių vadovų nuomone, pagal korupcijos paplitimą teismai užima pirmąją vietą.“

Šaltinis: „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2019“

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal teismų korumpuotumo vertinimą

Pastebima, kad labiausiai korumpuotais Lietuvoje yra laikomi apylinkių teismai⁴⁸, kiek mažiau korumpuotais – apygardų⁴⁹ ir administraciniai⁵⁰ teismai, tačiau, palyginti su 2018 m., minėtų teismų korumpuotumą visos tikslinės grupės vertino prasčiau. Aukštesnės instancijos teismų korumpuotumo vertinimas – nuosaikesnis⁵¹. Palyginus skirtingų visuomenės grupių požiūrį, matyti, kad įmonių vadovų požiūris į visus Lietuvos teismus kritiškesnis nei gyventojų ir valstybės tarnautojų.

„Vertinant kyšininkavimo patirtį teismų sistemoje, 2019 m. kaip vienus rizikingiausių subjektų gyventojai įvardijo apylinkių teismus.“

44 Prieiga internete: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/7432>.

45 Teismus, kaip labiausiai korumpuotą instituciją, nurodė 37 proc. gyventojų, 2018 m. – 27 proc.

46 2019 m. – 30 proc., 2018 m. – 18 proc.

47 2019 m. – 31 proc., 2018 m. – 14 proc.

48 Apylinkių teismus, kaip labai korumpuotus, 2019 m. suvokė 22 proc. gyventojų ir valstybės tarnautojų, 20 proc. įmonių vadovų.

49 Apygardų teismus, kaip labai korumpuotus, 2019 m. suvokė 18 proc. gyventojų, 17 proc. valstybės tarnautojų ir 20 proc. įmonių vadovų.

50 Administracinius teismus, kaip labai korumpuotus, 2019 m. suvokė 18 proc. gyventojų, 16 proc. valstybės tarnautojų ir 20 proc. įmonių vadovų.

51 Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą, kaip labai korumpuotą, įvardijo 12 proc. gyventojų, 10 proc. valstybės tarnautojų, 17 proc. įmonių vadovų; Lietuvos apeliacinį teismą, kaip labai korumpuotą, įvardijo 12 proc. gyventojų, 10 proc. valstybės tarnautojų, 15 proc. įmonių vadovų; Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, kaip labai korumpuotą, įvardijo 11 proc. gyventojų, 7 proc. valstybės tarnautojų, 15 proc. įmonių vadovų; Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą, kaip labai korumpuotą, įvardijo 8 proc. gyventojų, 5 proc. valstybės tarnautojų, 10 proc. įmonių vadovų.

Vertinant kyšininkavimo patirtį teismų sistemoje⁵², 2019 m. kaip vienus rizikingiausių subjektų gyventojai įvardijo apylinkių teismus⁵³, o kaip rizikingiausias procedūras – civilinių bylų nagrinėjimą⁵⁴. Taip pat didesnė tikimybė susidurti su kyšio prievartavimu gyventojams buvo nagrinėjant administracinių nusižengimų bylas⁵⁵. Įmonių vadovų atveju didesnė tikimybė susidurti su kyšio prievartavimu – administraciniuose teismuose⁵⁶ ir tvarkant reikalus su advokatais⁵⁷. Kaip rizikingos procedūros išskirtinos administracinių teisės nusižengimų⁵⁸ ir civilinių bylų⁵⁹ nagrinėjimas. Tuo tarpu valstybės tarnautojai nurodė, kad su kyšio prievartavimu susidūrė tvarkydami reikalus teismuose⁶⁰.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad Lietuvos visuomenėje vyrauja žemas teismų teisingumo ir nešališkumo vertinimas. Didesnė dalis respondentų – gyventojų ir įmonių vadovų – nesutiko su teiginiu, kad „teismai priima teisingus ir nešališkus sprendimus“, nei su šiuo teiginiu sutiko⁶¹. Tarp valstybės tarnautojų, nesutikusių su šiuo teiginiu ir su juo sutikusių, skirtumas mažiau ženklaus, bet vertinimas taip pat – labiau neigiamas⁶². Pusė Lietuvos gyventojų (50 proc.), daugiau kaip pusė (55 proc.) įmonių vadovų ir kas trečias valstybės tarnautojas (32 proc.) manė, kad teismams reikšmingą įtaką turi politikai. Reikšmingą verslo įtaką teismams nurodė 40 proc. gyventojų, kas trečias įmonių vadovas (32 proc.) ir kas ketvirtas valstybės tarnautojas (26 proc.).

„Teisėjus, kaip labiausiai atsakingus už korupcijos masto paplitimą Lietuvoje, įvardijo gyventojų ir įmonių vadovų tikslinės grupės.“

Pažymėtina, kad Pasaulio ekonomikos forumo reitinge⁶³ „Pasaulio konkurencingumo ataskaita 2019“ Lietuvos teismų nepriklausomumo nuo politinės, verslo bei kitų interesų grupių įtakos rodiklis siekė 53,4 balo, t. y. 0,9 balo žemiau nei 2018 m. vertinime. Pagal šį rodiklį Lietuva užėmė 53 vietą iš 141 valstybės. Teismų nepriklausomumo aspektu Lietuva yra vertinama geriau už Latviją⁶⁴, bet prasčiau už Estiją⁶⁵.

Lyginant „Lietuvos korupcijos žemėlapis“ 2019 m. ir 2018 m. tyrimų duomenis, pastebėta, kad reikšmingai išaugo dalis respondentų, teigiančių, kad teisėjams tenka atsakomybė už korupcijos paplitimo mastą Lietuvoje. Teisėjus, kaip labiausiai atsakingus už korupcijos masto paplitimą Lietuvoje, įvardijo gyventojų⁶⁶ ir įmonių vadovų⁶⁷ tikslinės grupės. Valstybės tarnautojai teisėjus, kaip už tai atsakingus, pozicionavo antroje vietoje⁶⁸.

52 Atkreiptinas dėmesys, kad tik nedidelė respondentų dalis per praėjusius penkerius metus tiesiogiai susidūrė su teismais, taigi toliau pristatomi rezultatai vertintini kaip apytikriai, turintys didelę paklaidą. Dėl mažos imties rezultatų palyginimas su ankstesniais metais nėra galimas.

53 Kyšio prievartavimo indeksas – 0,06, davimo – 0,03; imties dydis – 64.

54 Kyšio prievartavimo indeksas – 0,15, davimo – 0,15; imties dydis – 39.

55 Kyšio prievartavimo indeksas – 0,05, davimo – 0,05; imties dydis – 37.

56 Kyšio prievartavimo indeksas – 0,07, davimo – 0,02; imties dydis – 44.

57 Kyšio prievartavimo indeksas – 0,05, davimo 0,05; imties dydis – 81.

58 Kyšio prievartavimo indeksas – 0,06, davimo – 0,01; imties dydis – 71.

59 Kyšio prievartavimo indeksas – 0,04, davimo – 0,02; imties dydis – 46.

60 Kyšio prievartavimo indeksas siekia 0,05, davimo 0; imties dydis – 60.

61 Gyventojų tikslinėje grupėje su teiginiu „teismai priima teisingus ir nešališkus sprendimus“ sutiko 10 proc. respondentų, nesutiko 36 proc., įmonių vadovų tikslinėje grupėje sutiko 12 proc., nesutiko 35 proc.

62 Su teiginiu „teismai priima teisingus ir nešališkus sprendimus“ sutiko 23 proc. valstybės tarnautojų, nesutiko 29 proc.

63 Prieiga internete: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2019/>.

64 45,8 balo, 74 vieta.

65 73,5 balo, 22 vieta.

66 2019 m. – 82 proc., 2018 m. – 75 proc.

67 2019 m. – 84 proc., 2018 m. – 68 proc.

68 2019 m. – 73 proc., 2018 m. – 61 proc.

Kaip efektyviausias priemonės kovojant su korupcija gyventojų ir įmonių vadovų vertinimuose dominuoja bausmių griežtinimas ir draudimai. Šios grupės kaip galimai efektyviausias priemones įvardijo: bausmių už kyšio paėmimą sugriežtinimą⁶⁹, valstybės tarnyboje dirbančių asmenų ir jų šeimos narių turto skaidrumo tikrinimą, esant būtinybei – turto konfiskavimą⁷⁰ ir draudimą prasižengusiems valstybės tarnyboje dirbantiems asmenims dirbti valstybinėse įstaigose⁷¹.

„Kaip problemiškesniausią teisingumo įgyvendinimo sritį Lietuvos verslo atstovai suvokia bausmių už korupciją skyrimą.“

Vertinant teismų darbo reikšmę antikorupcinei Lietuvos aplinkai, atkreiptinas dėmesys į Europos Komisijos inicijuotos apklausos „Verslo požiūris į korupciją ES“ rezultatus⁷². Remiantis tyrimo duomenimis, 48 proc. verslo įmonių atstovų manė, kad neskaidriai veikiančiam verslui būtų pareikšti įtarimai ir jis stotų prieš teismą, ir tik vienas iš keturių (26 proc.) sutiko su teiginiu, kad verslui, padariusiam korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, teismo sprendimu būtų skirta didelė bauda ar įkalinimas. Taigi, kaip problemiškesniausią teisingumo įgyvendinimo sritį Lietuvos verslo atstovai suvokia bausmių už korupciją skyrimą. Pagal suvokiamą tikimybę, kad korupcinio pobūdžio nusikalstamomis veikomis užsiimančiam verslui bus skirta didelė bauda ar įkalinimas, Lietuva atsiduria 25 vietoje tarp ES narių ir šis rodiklis yra prastesnis nei kaimyninių valstybių⁷³.

Korupcijos rizikos veiksniai teismų sistemoje

Specialiųjų tyrimų tarnyba nuo 2012 m. nuosekliai kėlė klausimus dėl galimų korupcinių rizikų teismų sistemoje bei atliko antikorupcinius teisės aktų ir jų projektų vertinimus bei korupcijos rizikos analizę, identifikuodama rizikos veiksnius teismų sistemoje, teikė pastabas bei pasiūlymus, kaip juos pašalinti bei užtikrinti efektyvias prevencines priemones.

„Specialiųjų tyrimų tarnyba nuo 2012 m. nuosekliai kėlė klausimus dėl galimų korupcinių rizikų teismų sistemoje.“

Atlikti antikorupciniai teisės aktų ir jų projektų vertinimai parodė, kad nėra teisinių pagrindų, kada bylos gali būti skirstomos teisėjams ar teisėjų kolegijoms nesinaudojant automatizuotu atrankos būdu. Taip pat nėra aiškaus priešasčių sąrašo, kurioms esant pakeičiamas teisėjas ar kolegijos narys. Nėra aiškių aplinkybių, kurioms esant teisėjas ar teisėjų kolegija ar jos narys negali nagrinėti konkrečios bylos bei nėra aiškių atvejų, kai nėra galimybių sudaryti teisėjų kolegiją naudojantis automatizuotu atrankos būdu. 2014 m. atlikus Bylų paskirstymo teisėjams ir teisėjų kolegijų sudarymo taisyklių aprašo pakeitimo projekto antikorupcinį vertinimą nustatyta, kad nebuvo atsižvelgta į 2012 m. antikorupcinio vertinimo pateiktas pastabas. Akcentuota, kad ankstesnio vertinimo pastabos tebėra aktualios ir pasiūlyta į jas atsižvelgti. Pažymėtina, kad nuo 2016-01-01 įsigaliojo naujas Taisyklių aprašas, kuriuo iš dalies atsižvelgta į STT pateiktas pastabas, tačiau nėra aiškaus bylų skirstymo kontrolės mechanizmo.

2019 m. įvertinus minėtą galiojantį aprašą, nustatyta, kad nėra reglamentuojami kriterijai „teismų prioritetine tvarka skirstomos bylos“ ir „teismų skubos tvarka skirstomos bylos“. Teismų ar teismų skyrių pirmininkams suteikta plati diskrecijos teisė neskirti nagrinėti naujų bylų arba skirti mažiau bylų teisėjams, kurie nagrinėja greičiau nagrinėtinas bylas. Be to, nėra nustatyto bylos duomenų įvedimo į LITEKO nuo jos gavimo teismo raštinėje termino. Nedetalizuotos priešastys, nuo kurių priklauso nustatomo laikotarpio terminas, per kurį teisėjas neįtraukiamas į automatizuotą eilės formavimą ir neaiškus bylos skyrimo terminas parinktam teisėjui. Pažymėtina, kad teisinio reguliavimo spragų visuma sudaro prielaidas paveikti galutinį rezultatą, koks teisėjas ar teisėjų kolegija bus paskirti konkrečiai bylai nagrinėti.

Atlikus korupcijos rizikos analizę nustatyta, kad naudojantis Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO Bylų paskirstymo moduliui, automatizuotai atliekamas tik vienas iš bylų paskirstymo procedūros veiksmų – teisėjų, galinčių

69 Gyventojų grupėje palaikė 44 proc., įmonių vadovų – 45 proc.

70 Gyventojų grupėje palaikė 28 proc., įmonių vadovų – 27 proc.

71 Gyventojų grupėje palaikė 25 proc., įmonių vadovų – 29 proc.

72 Prieiga internete: <https://ec.europa.eu/2019/surveys>.

73 Latvija – 21 vieta, 31 proc., Estija – 19 vieta, 32 proc., Lenkija – 6 vieta, 47 proc.

nagrinėti bylą, eilės suformavimas. Tiek ši, tiek ir kitos Bylų paskirstymo modulio funkcijos yra tobulintinos, nes didelė dalis duomenų, turinčių reikšmės galutiniam bylų skirstymo proceso rezultatui, yra suvedami ir (ar) koreguojami rankiniu būdu, o šių veiksmų atsekamumo galimybės – labai ribotos. Be to, nustatyta, kad automatizuotai sudarant teisėjų eilę, nėra vertinamas teisėjui priskirtų bylų skaičius ir jų sudėtingumas bei teisėjo užimtumas. Dėl to dažnai rankiniu būdu paskiriamas ne pirmasis ar antrasis, o žemiau automatizuotai sudarytoje eilėje esantis teisėjas.

Taip pat nustatyta nepakankamai efektyvi aukštesniųjų teismų atliekama bylų teisėjams paskirstymo kontrolė žemesniuose teismuose, ne visada buvo patikrinami visi rizikingi šios procedūros aspektai, teismų veikla buvo vertinama fragmentiškai.

Per pastaruosius 10 metų Specialiųjų tyrimų tarnyba pradėjo 16 ikiteisminių tyrimų dėl galimos korupcijos teisingumo vykdymo srityje. Iš viso tirta 171 nusikalstamos veika, įtarimai pareikšti 79 asmenims, iš jų 23 teisėjams: 8 miestų, rajonų apylinkės teismų teisėjams, 10 apygardų teismų teisėjams, 4 Apeliacinio teismo teisėjams, 1 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjui.

5 pav. Teisėjams pareikšti įtarimai

Paminėtini keli teismų sprendimai minėtu laikotarpiu pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose dėl galimos korupcijos teismų sistemoje:

2012 m. Vilniaus apygardos teismas priėmė apkaltinamąjį sprendimą, kuriuo Kauno apygardos teismo teisėjas pripažintas kaltu dėl piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi ir dokumentų klastojimo, padarant didelę žalą. Jam skirtas laisvės atėmimas 2 metams, bausmės vykdymą atidedant ir paskiriant 10 MGL (1 300 litų) dydžio įmoką į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą (ikiteisminis tyrimas pradėtas 2011 m.).

„Korupcinių apraiškų bei galimų nusikalstamų veikų teismų sistemoje paplitimas geografiškai nėra būdingas vienam regionui.“

2015 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartimi atmetė Vilniaus apygardos teismo teisėjo kasacinį skundą dėl apkaltinamojo teismo nuosprendžio, palikdamas Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. nuosprendį, kuriuo teisėjas pripažintas kaltu dėl kyšininkavimo ir prekybos poveikio. Jam skirta 28 237 Eur bauda (ikiteisminis tyrimas pradėtas 2011 m.).

2015 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį, kuriuo Panevėžio apygardos teismo teisėjas pripažintas kaltu dėl piktnaudžiavimo. Jam skirtas laisvės atėmimas 2 metams ir bausmės vykdymas atidėtas 1 metams (ikiteisminis tyrimas pradėtas 2011 metais).

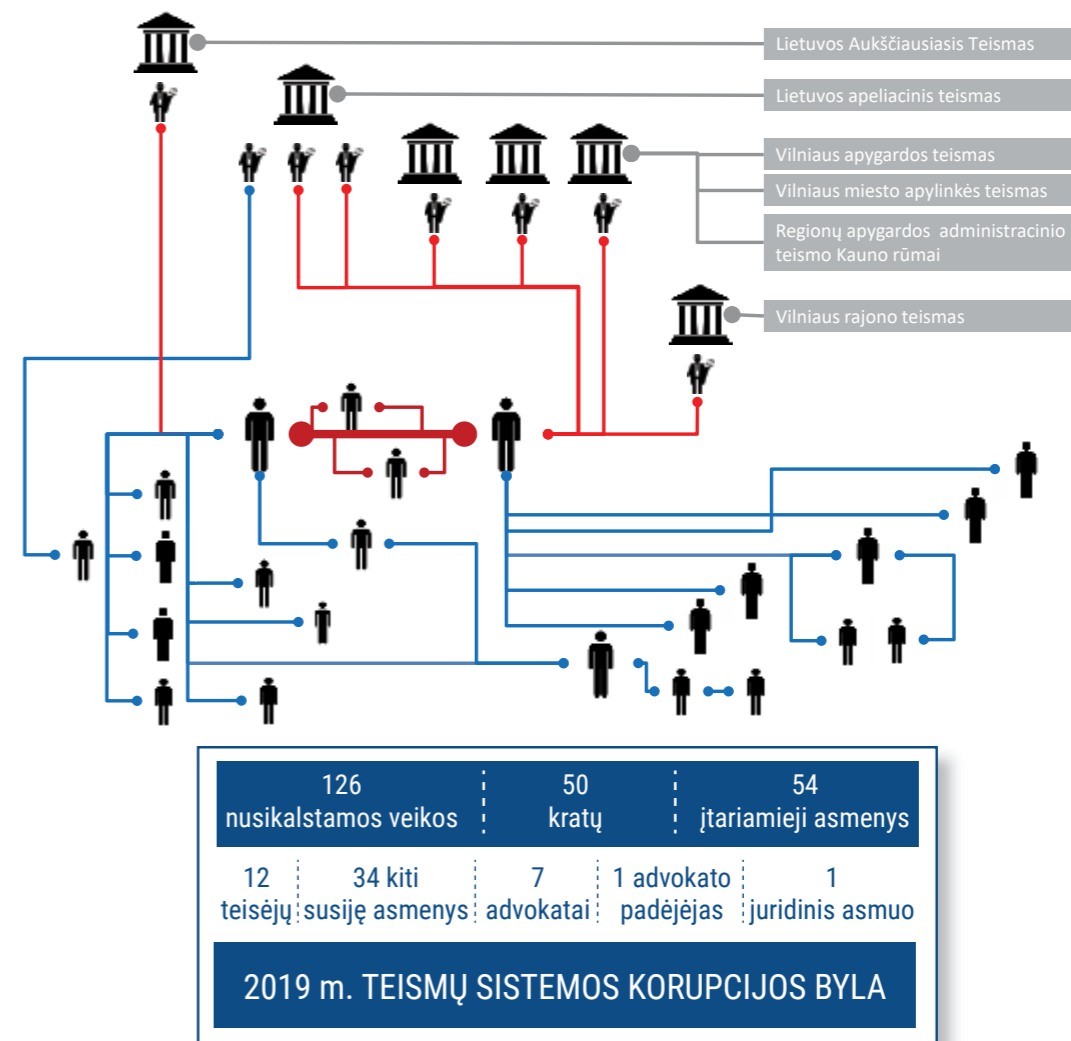
2016 m. Kauno apygardos teismas priėmė nuosprendį, kuriuo Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėja pripažinta kalta dėl padėjimo sukčiauti. Jai skirta 200 MGL (7 530,12 Eur) dydžio bauda. Dėl kaltinimų klastojant dokumentus ir piktnaudžiavimo tarnyba bylos dalis buvo nutraukta suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminams (ikiteisminis tyrimas pradėtas 2011 m.).

2016 m. Panevėžio apygardos teismas nutarė Radviliškio rajono apylinkės teismo teisėjo piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi baudžiamąją bylą nutraukti ir priverčiamosios medicinos priemonių netaikyti, neįžvelgus pastarojo pavojingumo visuomenei (ikiteisminis tyrimas pradėtas 2012 m.).

2018 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmetė nuteistosios Šiaulių miesto apylinkės teismo teisėjos kasacinį skundą ir paliko Apeliacinio teismo 2016 m. nuosprendį, kuriuo teisėja pripažinta kalta dėl piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi ir jai skirta 7 532 Eur bauda. Bylos dalis dėl papirkimo buvo nutraukta suėjus senaties terminui (ikiteisminis tyrimas pradėtas 2011 m.).

2019 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priėmė sprendimą, kuriuo Kauno apygardos teismo teisėjo bandymo papirkti kitą teisėją baudžiamąją bylą grąžino nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

2019 m. Specialiųjų tyrimų tarnyba pradėjo didžiausią pagal apimtį ikiteisminį tyrimą dėl stambaus masto kyšininkavimo, prekybos poveikio, papirkimo ir piktnaudžiavimo teismų sistemoje. Į tyrimo aprėptį pateko tiek bendrosios kompetencijos, tiek specializuotų teismų, įskaitant Lietuvos Aukščiausiasį Teismą, teisėjai, advokatai bei prekiaujantys poveikiu asmenys.

6 pav. Prekybos poveikiu schema⁷⁴

⁷⁴ Schemoje pavaizduota dalis šiame ikiteisminiame tyrime tiriamų nusikalstamų veikų. Raudonos linijos rodo prekyautojų poveikiu ryšius su teisėjais, mėlynos – palankių teismo sprendimų pageidaujantių ryšius su tarpininkais, prekyautojais poveikiu ar – tiesiogiai pačiais teisėjais.

Atliekant tyrimą atskleistos galimai padarytos nusikalstamos veikos, kurios daugeliu atvejų buvo ilgalaikės, sistemiškos bei vykdytos organizuotai, į jas buvo įtrauktas didelis skaičius nusikalstamas veikas dariusių, tiek jiems vienaip ar kitaip padėjusių asmenų.

Įtariama, kad nusikalstamas veikas vykde asmenys bendravo per tarpininkus, kai kuriais atvejais – tarpininkų grandines, nusikalstami susitarimai buvo sudaromi tarp ilgalaikius asmeninius ryšius turinčių asmenų, laikantis konspiracijos. Platus tarpininkų tinklas galimai sudarė sąlygas asmenims, siekiantiems palankių sprendimų, tačiau neturintiems tiesioginių ryšių su teisėjais, juos pasiekti. Pagal nusikalstamas schemas galimai veikė teisėjai, neteisėtų paslaugų pageidavę asmenys bei tarpininkai, tarp kurių ir advokatai. Nusikalstamo veikimo schema aprėpė visų instancijų teismus.

„Specialiųjų tyrimų tarnyba pateikė 10 pasiūlymų kurti korupcijai atsparią aplinką teismų sistemoje.“

Yra duomenų, kad pasinaudojant nusikalstama prekybos poveikiu ir tarpininkavimo sistema, nusikalstamas veikas padarę asmenys už atlygį siekė sulaukti palankių teismų sprendimų administracinių nusižengimų, sukčiavimo, nužudymų, prekybos žmonėmis ir kitose bylose. Įtariama, kad už neteisėtą atlygį, kurio dydis svyravo nuo 1 000 iki 100 000 Eur, galimai buvo siekiama palankių sprendimų bylose, baudžiamųjų bylų nagrinėjimo vilkinimo, siekiant sulaukti patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senaties, tikintis, kad bylas nagrinės pasirinkti teisėjai, pageidaujant, kad bylos būtų grąžintos nagrinėti žemesnės instancijos teismams, kad nebūtų konfiskuojamas turtas ir t. t.

Specialiųjų tyrimų tarnyba bendradarbiaudama su teismų savivaldos institucijomis pateikė šiuos pasiūlymus kurti korupcijai atsparią aplinką teismų sistemoje:

Sudaryti darbo grupę, kuri įvertintų esamą padėtį teismų sistemoje ir pasiūlytų trumpojo ir vidutinio laikotarpio korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemones.

Parengti šakinę teismų sistemos kovos su korupcija programą ir užtikrinti, kad ji būtų nuosekliai įgyvendinama pagal teismų veiklos planus.

Įsteigti centrinį už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą visoje teismų sistemoje atsakingą padalinį (darinį) ir paskirti už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingus asmenis teismuose.

Antikorupcinio požiūriu įvertinti teisės aktus, reglamentuojančius teismų darbą ir administravimą teismuose, ir parengti pasiūlymus dėl jų tobulinimo.

Įvertinti praktinį svarbiausių teismų darbą ir administravimą teismuose reglamentuojančių teisės aktų taikymą ir nustatyti korupcijos rizikos veiksnius susiklosčiusioje darbo praktikoje.

Imtis teisėkūros ir darbo praktikos tobulinimo priemonių veiksmingam teisėjų ir teismų darbuotojų viešųjų ir privačių interesų derinimui ir interesų konfliktų vengimui užtikrinti.

Imtis teisėkūros ir darbo praktikos tobulinimo priemonių teisėjų neprikaištingai reputacijai ir atsparumui korupcijai užtikrinti.

Imtis priemonių teismų sistemos skaidrumui, atvirumui, naujovėms didinti.

Imtis priemonių korupcijos riziką didinančių ryšių susiklostymui mažinti.

Kuriant korupcijai atsparią aplinką, parinkti ir nuosekliai įgyvendinti priemonių visumą, neapsiriboti formaliu teisės aktų reikalavimų įgyvendinimu.

VEIKLOS REZULTATAI

BAUDŽIAMASIS PERSEKIOJIMAS

Baudžiamasis persekiojimas – vienas iš kovos su korupcija būdų, kurio tikslas – aptikti, atskleisti ir iširti sisteminės, didžiausią žalą valstybei darančias korupcines nusikalstamas veikas. Kryptingai orientuojami baudžiamojo persekiojimo pajėgumai, tinkamai ir išsamiai atliekami tyrimai, efektyviai panaudojama informacija taip pat padeda identifikuoti veiksnius, turinčius įtakos korupcijos pasireiškimui, nustatyti ir panaikinti didžiausias korupcines grėsmes valstybės mastu, prisidedant prie STT misijos įgyvendinimo – mažinti korupciją, keliančią grėsmę žmogaus teisėms ir laisvėms, teisinės valstybės principams, ekonomikos plėtrai.

Paminėtos šios 2019 metais teismuose išnagrinėtos baudžiamosios bylos, perduotos teismui, ir pradėti ikiteisminiai tyrimai:

Pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl įtariamo stambaus masto kyšininkavimo, prekybos poveikiu, papirkimo ir piktnaudžiavimo teismų sistemoje. Į tyrimo aprėptį pateko tiek bendrosios kompetencijos, tiek specializuotų teismų, įskaitant Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, teisėjai, advokatai bei prekiaujantys poveikiu asmenys. Šiame ikiteisminiame tyrime tiriamos 126 galimai padarytos nusikalstamos veikos, nustatyti 54 galimai nusikalstamas veikas padarę asmenys, kuriems buvo pareikšti įtarimai, iš jų: 1 juridinis asmuo, 12 teisėjų (turinčių 24–37 metų darbo stažą), 8 advokatai ar jų padėjėjai bei kiti asmenys.

Pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl galimos korupcijos savivaldybės įmonėje „Raseinių vandenys“. Dėl galimo kyšininkavimo ir svetimo turto iššvaistymo sulaikytas „Raseinių vandenys“ direktorius, dėl kyšininkavimo – nuotekų tvarkymo inžinierius. Taip pat, įtariant padėjus iššvaistyti turta, sulaikytas direktoriaus pavaduotojas strateginiam planavimui, buvęs parlamentaras. Įtariama, kad bendrovės direktorius ir nuotekų tvarkymo inžinierius iš vienos privačios įmonės atstovo priėmė kyšius už tai, kad minėtai įmonei būtų sudarytos palankios sąlygos laimėti bendrovės „Raseinių vandenys“ viešąjį pirkimą. Be to, įtariama, kad „Raseinių vandenys“ lėšomis buvo apmokėtos direktoriaus pavaduotojo asmeninės išlaidos teisinėms paslaugoms, t. y. galimai buvo švaistomas bendrovės turtas.

Pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl didelės vertės kyšių priėmimo Mažeikių r. savivaldybėje organizuojant viešuosius pirkimus. Atliekant tyrimą sulaikytas Mažeikių r. savivaldybės tarybos narys, buvęs Mažeikių r. savivaldybės administracijos direktorius ir Strateginio vystymo ir investicijų skyriaus vedėjas. Pareiškus įtarimus dėl kyšininkavimo, taip pat sulaikytas Vietinio ūkio skyriaus vedėjas. Įtariama, kad buvęs Savivaldybės administracijos direktorius, savivaldybėje organizuojant ir vykdant kai kuriuos viešuosius pirkimus, iš anksto susitaręs, iš pirkimuose dalyvaujančių įmonių atstovų priėmė kyšius už tai, kad šioms įmonėms būtų sudarytos išskirtinės sąlygos laimėti viešuosius pirkimus. Taip pat sulaikyti keturi minėtų įmonių atstovai, jiems pareikšti įtarimai dėl savivaldybės darbuotojų papirkimo.

Baigtas ir teismui perduotas ikiteisminis tyrimas dėl Anykščių r. savivaldybės mero prekybos poveikiu, pradėtas surinkus duomenų, kad Anykščių rajono savivaldybės meras galimai priėmė kyšius už pažadus paveikti Anykščių r. savivaldybės administracijos ar kitų įstaigų valstybės tarnautojus, kad šie sudarytų išskirtines sąlygas kyšių davėjams disponuoti Lietuvos Respublikai priklausančiu žemės sklypu, gauti Vyriausybės paramą verslo plėtrai, skirti konkrečius asmenis į savivaldybės įmonės vadovavimo pareigas ir kt.

Baigtas ir teismui perduotas ikiteisminis tyrimas dėl Panevėžio miesto mero ir Panevėžio miesto mero patarėjos piktnaudžiavimo, pradėtas surinkus duomenų, kad Panevėžio m. savivaldybės meras, galimai piktnaudžiaudamas tarnyba ir veikdamas kartu su mero patarėja, savo bei politinio judėjimo naudai tiesiogiai susitarė su vienos bendrovės atstovu priimti iš jo kyšį – jam reikalingą Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimą – už Panevėžio m. savivaldybės administracijos tarnautojų poveikį sudarant palankias sąlygas įmonėms laimėti Panevėžio miesto savivaldybės administracijos organizuojamus viešųjų pirkimų konkursus.

Atliekant ikiteisminį tyrimą dėl įtariamo stambaus masto kyšininkavimo, prekybos poveikiu, papirkimo ir piktnaudžiavimo teismų sistemoje iš bylos atskirti 3 atskiri ikiteisminiai tyrimai dėl 3 asmenų ir perduoti teismui, prašant jų atžvilgiu priimti teismo baudžiamuosius įsakymus. Vienas iš jų pripažintas kaltu dėl prekybos poveikiu ir neteisėto disponavimo narkotinėmis medžiagomis, skiriant jam 22,5 tūkst. Eur dydžio baudą. Kitas asmuo pripažintas kaltu dėl prekybos poveikiu ir pasipriešinimo valstybės tarnautojui, skiriant 36,6 tūkst. Eur dydžio baudą. Trečiajam asmeniui, jį pripažinus kaltu dėl prekybos poveikiu, skirta 25 tūkst. Eur dydžio bauda.

Buvusi Visagino merė nuteista už tai, kad per Visagino savivaldybės darbuotojus savo naudai iš įvairių bendrovių vadovų priėmė kyšius už tai, kad Visagino savivaldybės administracijos organizuojamuose viešuosiuose pirkimuose būtų priimti palankūs sprendimai minėtoms bendrovėms. Buvusi merė pripažinta kalta dėl prekybos poveikiu stambiu mastu, piktnaudžiavimo bei dokumentų klastojimo, jai skirta 3 metų laisvės atėmimo bausmė, kurios vykdymas atidėtas 3 metams, 15 tūkst. eurų bauda, atimta teisė 3 metus jai būti paskirtai į valstybės ar savivaldybės bei jų įstaigų, įmonių ar nevalstybinių organizacijų skiriamas pareigas ir konfiskuoti 9,3 tūkst. eurų kaip nusikalstamų veikų rezultatas.

Įmonės vadovas pripažintas kaltu už tai, kad pas jį kratą vykdžiusiems FNTT pareigūnams pasiūlė didelės vertės kyšį – pasidalinti kratos metu rastus 1 030 000 Eur grynais, kad šie pinigai kratos protokole nebūtų oficialiai fiksuoti kaip rasti. Kyšį pasiūlęs įmonės vadovas teismo baudžiamuoju įsakymu buvo pripažintas kaltu dėl papirkimo, jam skirta 50 tūkst. eurų dydžio bauda.

Įmonės vadovas pripažintas kaltu, kad Lietuvos kariuomenės Karinėms oro pajėgoms organizavus konkursą dėl lėktuvų nuomos pirkimo – pardavimo sutarties sudarymo, pasiūlė ir susitarė duoti 90 tūkst. eurų kyšį Karinių oro pajėgų karininkui už tai, kad šis suteiktų išskirtines sąlygas jo neoficialiai atstovaujamai įmonei dalyvauti ir laimėti minėtame konkurse. Kyšį pasiūlęs įmonės vadovas teismo baudžiamuoju įsakymu buvo pripažintas kaltu dėl papirkimo, jam skirta 60 tūkst. eurų dydžio bauda.

ANALITINĖ ANTIKORUPCINĖ ŽVALGYBA

Analitinė antikorupcinė žvalgyba – STT vykdoma analitinė veikla, apimanti informacijos apie korupciją ir su ja susijusius reiškinius rinkimą, apdorojimą, gretinimą su kita STT turima vieša ar įslaptinta informacija, kokybiškai naujų duomenų, kurie yra šių informacijos apdorojimo procesų rezultatas, gavimą, naudojimą ir teikimą valstybės ar savivaldybės institucijoms ir pareigūnams, įgaliojantiems priimti korupcijos paplitimo mažinimo požiūriu reikšmingus sprendimus.

Nepotizmo rizikos institucinės struktūros analizė Lietuvos savivaldybių administracijose ir savivaldybių valdomose įmonėse

2019 metų Lietuvos korupcijos žemėlapiu tyrimo duomenimis, nepotizmą ir politinių partijų narių protegavimą šalies gyventojai, įmonių vadovai ir valstybės tarnautojai vertina kaip dvi labiausiai paplitusias korupcijos formas Lietuvoje. 2019 metais STT atlikti nepotizmo ir politizacijos rizikų tyrimai Lietuvos savivaldos srityje taip pat rodo pastarųjų formų aktualumą. Giminytės ryšiais susijusių asmenų darbas vienoje įstaigoje savaime nėra problema, pavyzdžiui, kai giminaičiai nėra susiję tiesioginio pavaldumo ryšiais, o atsiradusios interesų konflikto rizikos yra valdomos. Be to, asmenys, nesant konkrečių duomenų apie jų padarytus Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo ir kitų teisės aktų pažeidimus, vien dėl giminytės, santuokos ar svainystės ryšių neturėtų patirti neigiamų padarinių (žalos reputacijai ar pan.). Vis dėlto, viešojo sektoriaus subjektų nevaldoma informacija apie juose dirbančius giminaičius gali kelti viešųjų ir privačių interesų konflikto situacijas, kurios daro žalą ne tik darbuotojų mikroklimatui, kenkia įstaigos kompetencijos potencialui, veiklos efektyvumui, bet ir viešojo sektoriaus reputacijai. 2019 metais STT vykdamas nepotizmo rizikos stebėsenos tyrimus savivaldos srityje (savivaldybių administracijos ir savivaldybių valdomos įmonės), buvo siekiama suteikti informaciją sprendimų priėmėjams apie galimas nepotizmo rizikas jų institucijose, kuri būtų naudojama nustatytoms rizikoms valdyti. Taip pat vienas iš tyrimų atlikimo netiesioginių tikslų – skatinti pilietinę visuomenę, suteikti daugiau žinių apie antikorupcinę aplinką ir kartu stiprinti jos potencialą dalyvaujant sprendimų priėmimo procesuose.

Nepotizmo rizika Lietuvos savivaldybių administracijose. 2019 m. lapkričio mėn. STT trečią kartą atlikto Lietuvos savivaldybių nepotizmo rizikos intensyvumo (toliau – NRI) analitinės antikorupcinės žvalgybos (toliau – AAŽ) tyrimo metu nustatyta, kad bendras savivaldybių NRI rodiklis, lyginant su 2019 m. vasario mėn. duomenimis, sumažėjo nuo 17,62 proc. iki 16,92 proc. Atliktas tyrimas parodė, kad savivaldybių administracijose dirbo 12 596 asmenys, iš kurių – 2 140 buvo susiję giminytės, santuokos, svainystės (toliau – giminytės) ryšiais. Giminytės ryšiais susijusių darbuotojų dalis sumažėjo – 34, padidėjo – 25, nepasikeitė – 1 savivaldybės administracijoje. Didžiausias NRI rodiklis nustatytas Pagėgiuose – 34 proc., Šalčininkų r. – 27 proc. ir Šakių r. – 26 proc. Mažiausia dirbančių giminaičių dalis užfiksuota Šilalės r., Birštone ir Pakruojo r. – po 7 proc. (žr. 2 priedą).

Nepotizmo rizika Lietuvos savivaldybių įmonėse. 2019 m. birželio mėn. buvo atliktas pirmas AAŽ tyrimas, padėjęs identifikuoti nepotizmo rizikas Lietuvos savivaldybių valdomose įmonėse (toliau – SVĮ). Tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvos savivaldybės valdo 246 įmones, kuriose dirbo 21 991 darbuotojas, iš jų – 4 159 buvo susiję giminytės ryšiais. Bendras SVĮ NRI rodiklis – 19 proc. Lyginant savivaldybes, didžiausi SVĮ NRI rodikliai užfiksuoti Švenčionių r. savivaldybėje, kurios kontroliuojamų įmonių vidutinis NRI – 28 proc., Neringoje – 26 proc., Elektrėnuose – 23 proc. Mažiausias NRI vidurkis nustatytas šių savivaldybių SVĮ: Klaipėdos r. – 0 proc., Varėnos r. – 6 proc. ir Pakruojo r. – 7 proc. Didžiausi NRI rodikliai nustatyti šiose SVĮ: UAB „Gedmina“ ir SJ „Švenčionių planas“ – po 50 proc., UAB „Neringos komunalininkas“ – 42 proc. Daugiausia giminytės ryšiais susijusių asmenų⁷⁵ dirbo: UAB „Vilniaus viešasis transportas“ – 601 (NRI – 29 proc.), UAB „Kauno autobusai“ – 226 (NRI – 19 proc.), UAB „Druskininkų sveikatinimo ir poilsio centras AQUA“ – 170 (NRI – 41 proc.) (žr. 2 priedą).

Politizacijos rizikos stebėsenos savivaldoje

Kalbant apie STT atliekamos politizacijos rizikos stebėsenos savivaldoje aktualumą, pažymėtina, kad narystė politinėje partijoje – kiekvieno demokratinės valstybės piliečio konstitucinė teisė. Aktyvus piliečių dalyvavimas politinėje veikloje yra neatsiejamas nuo demokratinės valstybės procesų stiprinimo ir šalies gerovės kūrimo. Vis dėlto situacijos, kai ne asmens kompetencija, o narystė tam tikruose politiniuose dariniuose tampa atrankos kriterijumi dalyvauti viešojo sektoriaus veikloje, sietinos su demokratinės sistemos silpnėjimu, didėjančiomis korupcijos rizikomis bei žala viešajam interesui. Politinės organizacijos, pasitelkdamos savų atstovų įdarbinimą viešajame sektoriuje, gali įgyti didesnę galimybę nekontroliuojamai priimti ne tik politinius, bet ir administracinius sprendimus, naudingesnius ne viešajam interesui, o siaurai politinių interesų grupei. Politizacijos rizikos tyrimas yra vienas iš įrankių antikorupcinės aplinkos tvarumo stebėsenai. Šiuo atveju pažymėtina tarptautinės organizacijos „Transparency International“ 2020 m. sausio mėn. paskelbta tyrimo ataskaita „Korupcijos suvokimo indeksas 2019“, kurioje pabrėžiama, kad šalyse, kuriose priimant politinius sprendimus dalyvauja daugiau interesų grupių bei vyksta platesnė diskusija, korupcijos suvokimo indeksai yra geresni⁷⁶. Ataskaitoje akcentuojama, kad politinės jėgos koncentracija „vienose rankose“ padidina korupcijos pasireiškimo tikimybę. Dėl šios priežasties veiksni politinė opozicija, stipri institucinė kontrolė yra itin svarbios siekiant efektyvios korupcijos prevencijos ir gerosios valdysenos principų įgyvendinimo valdžios institucijose⁷⁷.

Lietuvos savivaldybių politizacija. 2019 m. rugpjūčio mėnesį atlikus Lietuvos savivaldybių administracijų politizacijos tyrimą, nustatyta, kad iš 12 774 Lietuvos savivaldybių administracijų darbuotojų – 3 050 priklausė politinėms organizacijoms. Bendras savivaldybių administracijų politizacijos rodiklis – 24 proc., t. y. beveik kas 4 savivaldybių administracijų darbuotojas buvo politinės organizacijos narys. Tarp labiausiai politizuotų savivaldybių administracijų: Radviliškio r. – 53 proc. darbuotojų priklausė politinėms partijoms, Birštono – 49 proc. ir Tauragės r. – 48 proc. Mažiausi politizacijos rodikliai nustatyti Visagino – 7 proc., Panevėžio m. – 9 proc. ir Alytaus m. – 11 proc. savivaldybių administracijose.

Tyrimo metu taip pat vertinta, kiek savivaldybėse yra paplitęs vienos politinės organizacijos dominavimas visuose trijuose valdžios organuose: administracijoje, Taryboje ir mero institucijoje. Nekontroliuojamas vienos politinės jėgos dominavimas visuose valdžios organuose gali didinti korupcijos riziką savivaldybėje, nes politiniai bei administraciniai sprendimai gali būti priimami pasinaudojant vien politine galia ir atstovaujant tam tikros grupės interesams – tinkamai neišdiskutavus bei neįvertinus jų poveikio visuomenės interesams. Tyrimo duomenimis, 28 iš 60 (47 proc.) Lietuvos savivaldybių nustatyta silpnos sprendimų priėmimo politinės kontrolės rizika. Šių savivaldybių valdžios organuose vyravo ta pati politinė organizacija, turinti daugiausia atstovų tiek Taryboje, tiek administracijoje, o meras rinkimų metu taip pat buvo iškeltas tos pačios politinės jėgos. Pažymėtina, kad keturiuose Lietuvos savivaldybėse (Šalčininkų r., Birštono, Pakruojo r. ir Alytaus r.) nustatyta itin stipri politinių organizacijų įtaka. Minėtose savivaldybėse dominuojančios politinės organizacijos savivaldybių tarybose turėjo absoliučią daugumą mandatų (daugiau kaip 50 proc.), administracijose jų nariai sudarė trečdalį ir daugiau (29 proc. – 47 proc.) visų darbuotojų, o merai taip pat buvo tų pačių politinių organizacijų atstovai (žr. 2 priedą).

75 Absoliučiais skaičiais.

76 Prieiga internete: https://www.transparency.org/news/feature/cpi_2019_global_highlights#CountriesToWatch.

77 Prieiga internete: www.transparency.org/news/feature/cpi_2019_political_integrity.

LIETUVOS ANTIKORUPCINĖ APLINKA 2019 METAIS	ĮŽANGOS ŽODIS	LIETUVOS ANTIKORUPCINĖS APLINKOS POKYČIŲ VERTINIMAS	KORUPCIJA TEISMŲ SISTEMOJE	VEIKLOS REZULTATAI	STT PRIORITETAU 2020 METAIS	PRIEDAII
--	---------------	---	----------------------------	--------------------	-----------------------------	----------

LIETUVOS ANTIKORUPCINĖ APLINKA 2019 METAIS	ĮŽANGOS ŽODIS	LIETUVOS ANTIKORUPCINĖS APLINKOS POKYČIŲ VERTINIMAS	KORUPCIJA TEISMŲ SISTEMOJE	VEIKLOS REZULTATAI	STT PRIORITETAU 2020 METAIS	PRIEDAII
--	---------------	---	----------------------------	--------------------	-----------------------------	----------

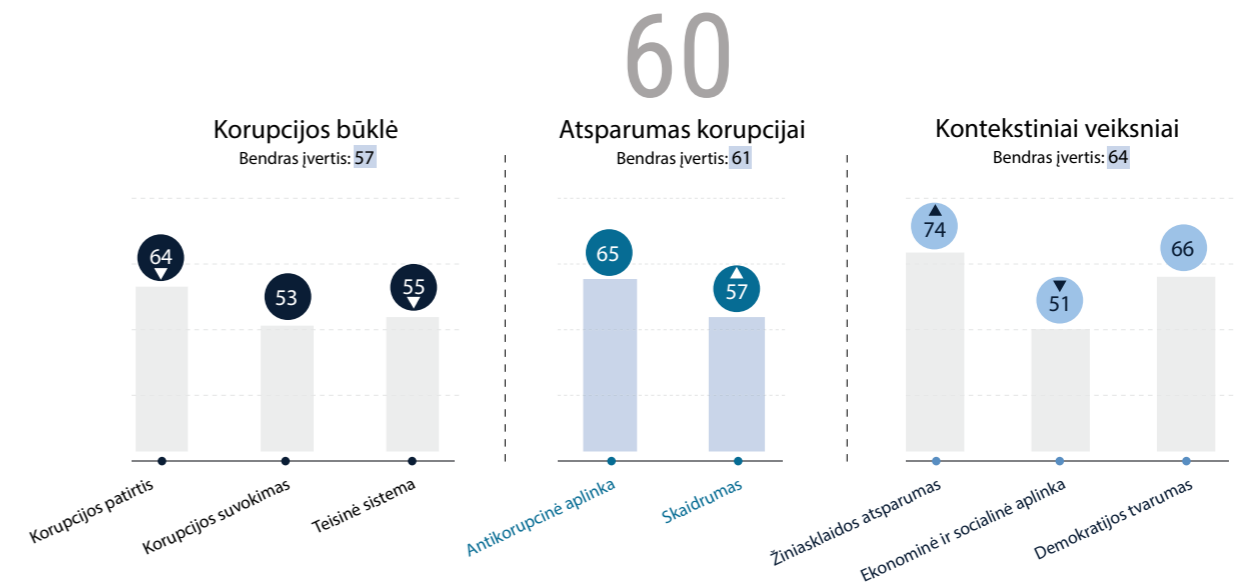
Sukurtas nacionalinis korupcijos indeksas

2019 m. buvo sukurtas antikorpucinės aplinkos stebėsenos instrumentas „Nacionalinis korupcijos indeksas“, kurio tikslas – įvertinti Lietuvos antikorpucinės aplinkos kaitą, atsižvelgiant į valstybės ekonominį, politinį, socialinį ir kultūrinį kontekstą bei skirtingus korupcijos fenomeno aspektus. Sukurtas stebėsenos instrumentas suteikia galimybę vykdyti detalią Lietuvos antikorpucinės aplinkos stebėseną, laiku pastebėti antikorpucinės aplinkos pokyčius bei vertinti antikorpucinės politikos poveikį. Kitas „Nacionalinio korupcijos indekso“ išskirtinumas yra tyrime teikiama svarba nacionaliniams tyrimams ir apklausoms, kurie greičiau nei tarptautiniai vertinimai atliepia valstybėje vykstančius procesus. Į tyrimo imtį, greta nacionalinių tyrimų, buvo atrinkti tarptautinių organizacijų, tokių kaip Europos Komisija, EBPO, Pasaulio Bankas ir kt., tyrimų ir ekspertinių vertinimų duomenys, nevyriausybiinių organizacijų ir akademių tyrimų rezultatai, indekse yra gretinami faktiniai ekonominiai ir socialiniai rodikliai su kitų valstybių statistikos duomenimis iš Eurostat bei EBPO duomenų bazių, įvertinama korupcinio pobūdžio veikų Lietuvoje statistika. Iš viso indeksą sudaro 105 rodikliai iš 23 skirtingų šaltinių.

„Nacionalinis korupcijos indeksas“ vertina korupcijos būklę šalyje (faktinį korupcijos patyrimą ir suvokimą visuomenės grupėse), visuomenės atsparumą korupcijai (antikorpucinių nuostatų tvirtumą, korupcijos netoleravimo lygį, viešojo sektoriaus nepakantumą korupcijai) bei antikorpuciniu požiūriu aktualius kontekstinius veiksniai, kurie susiję su palankesniais ar mažiau palankiomis sąlygomis korupcijai pasireikšti. Rezultatai yra indeksuojami skalėje nuo 0 iki 100, kur 0 reiškia žemiausią rodiklį, o 100 – aukščiausią galimą įvertį. 2019 m. nacionalinis korupcijos indeksas siekė 60 balų. Tarp aštuonių antikorpuciniu požiūriu aktualių sričių įvertčiai svyravo nuo 51 iki 74 balų. Aukščiausi balai skirti žiniasklaidos atsparumui (74 balai) ir demokratijos tvarumui (66 balai) Lietuvoje. Tuo tarpu trečiasis kontekstinis veiksnys – ekonominė ir socialinė aplinka, vertinama žemiausiai – 2019 m. skirtas 51 balas. Vertinant korupcijos būklę Lietuvoje, pastebėtina, kad korupcijos suvokimas yra ženkliai nepalankesnis, nei visuomenės korupcijos patirtis – atitinkamai 53 ir 64 balai. Taip pat žemiau nei kitos sritys vertinama teisinė sistema Lietuvoje – 55 balai. Nustatant visuomenės atsparumo korupcijai lygį, 65 balai buvo skirti Lietuvos antikorpucinei aplinkai, kur vertinamas gyventojų, tarnautojų, verslo atstovų antikorpucinės nuostatos, nepakantumai korupcijai ir pranešėjų kultūros būklė. Skaidrumui – duomenų atvirumo ir atskaitingumo lygiui – skirtas 57 balų įvertis. „Nacionalinis korupcijos indeksas“ 2018 m. ir 2019 m. išliko toks pats, bet lyginant pastarųjų metų rezultatus stebimi kai kurių rodiklių skirtumai. Stebint dvejų metų laikotarpį, neigiami pokyčiai fiksuojami korupcijos patirties (rodiklis sumažėjo nuo 67 iki 64 balų) ir teisinės sistemos (rodiklis sumažėjo nuo 59 iki 55 balų) srityse. Probleminis aspektas, nulėmęs neigiamą korupcinės patirties indekso pokytį, yra verslo korupcinės patirties sąstingis, kuris, vertinamas ES šalių kontekste, tampa regresu⁷⁸. Teisinės sistemos atveju neigiamas pokytis siejamas su visuomenėje išaugusiu teisinės sistemos institucijų korumpuotumo vertinimu ir sumažėjusiu pasitikėjimu šiomis institucijomis. Teigiami pokyčiai buvo fiksuoti skaidrumo srityje – rodiklis išaugo nuo 54 iki 57 balų. Taip pat 2019 m. buvo palankesnis ekonominės ir socialinės aplinkos vertinimas – rodiklis augo nuo 46 iki 51 balo.

NACIONALINIS KORUPCIJOS INDEKSAS

7 pav. Nacionalinis korupcijos indeksas

Rezultatų sklaida tarptautinėse pasaulio organizacijose

AAŽ analitiniai produktai ir jiems sukurti naudojama metodologija sulaukė tarptautinio susidomėjimo. Pareigūnai buvo pakviesti pristatyti analitinį tyrimą „Korupcijos rizikos sveikatos apsaugos sektoriuje: paramos ir viešųjų pirkimų atvejis“ 2019 m. kovo mėnesį Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO, angl. OECD) Pasaulinio antikorpucijos ir skaidrumo forumo metu Paryžiuje vykusiame 2-ajame metiniame Socialinių partnerių koalicijos dėl viešųjų sprendimų skaidrumo susitikime⁷⁹. Renginio metu ne tik buvo aptarta sprendimų priėmimo skaidrumo problematika sveikatos apsaugos sektoriuje, bet ir pasidalinta STT gerąja praktika dėl didžiųjų duomenų (angl. *big data*) naudojimo korupcijos rizikoms identifikuoti. Tarnybos analitikai gerąja praktika taip pat buvo pakviesti pasidalinti Europos tinklo dėl sukčiavimo ir korupcijos sveikatos priežiūros srityje (EHFCN) 13-ojoje metinėje konferencijoje, vykusioje 2019 m. lapkritį Berlyne⁸⁰.

Igyvendintas analitinių gebėjimų stiprinimo projektas pagal Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) Hercule III programą

2019 metais įgyvendintas metus trukęs 457,0 tūkst. eurų vertės projektas „Teisėsaugos institucijų analitinių gebėjimų stiprinimas siekiant užtikrinti Europos Sąjungos finansinių interesų apsaugą nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų“ pagal Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) Hercule III programą. Projektu buvo siekta sustiprinti įrodymais grįstą korupcijos rizikų valdymą, sukurti didžiųjų duomenų analitikos modelį, leisiantį efektyviau ir operatyviau nustatyti bei analizuoti korupcijos rizikas iki joms peraugant į korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas. Projekto metu buvo išplėtos analitinės techninės duomenų analizės galimybės ir sustiprintos analitikų kompetencijos – į esamą duomenų analitikos sistemą buvo integruoti pažangūs duomenų analizės įrankiai bei sustiprinti pareigūnų strateginiai, taktiniai ir operatyvieji gebėjimai nustatyti korupcijos rizikas. Projekto lėšomis analitinė platforma papildyta tarpusavyje integruotais komponentais: programine įranga vizualinei–asociatyvinei, geografinėi (erdvinei) ir tekstinei analizėms atlikti, analitiniams procesams valdyti ir optimizuoti bei technine įranga – didžiųjų duomenų (angl. *big data*) atvaizdavimui ir saugojimui. Naujomis priemonėmis sudarytos sąlygos greičiau ir veiksmingiau pastebėti galimas korupcijos apraiškas, identifikuoti korupcines schemas ir aktualią informaciją laiku perduoti priimančioms sprendimus.

78 Kitose ES valstybėse tiesioginės korupcijos patirties rodikliai yra mažėjantys, o Lietuvoje – stabilūs, tad vertinant, kiek Lietuva nutolusi nuo ES lyderių, šis atotrūkis didėja. Taip pat, lyginant su ankstesniais metais, išaugo verslo dalis, teigianti, kad susidūrė su nesąžiningu viešųjų pirkimų organizavimu ir tai sukliudė jiems laimėti viešąjį pirkimą. Vertinant, kiek ši dalis skiriasi nuo ES lyderių, stebimas atotrūkio didėjimas. Būtent verslo korupcinė patirtis, vertinama ES valstybių kontekste, nulėmė žemesnį bendrą įvertį: gyventojų korupcijos patirties rodiklis 2019 m. buvo vienu balu aukštesnis (augo nuo 59 iki 60 balų), korupciogeninė statistika įvertinta keturiais balais geriau (nuo 65 iki 69 balų), o korupcinė patirtis valstybės tarnyboje reikšmingai nesikeitė (84 balai).

79 Prieiga internete: <https://www.oecd.org/gov/ethics/coalition-influencers.htm>.

80 Prieiga internete: <https://youtu.be/kS-RYZiksRM>.

ANTIKORUPCINIS TEISĖS AKTŲ VERTINIMAS

Antikorupcinio požiūriu įvertinti 388 teisės aktai ar jų projektai

STT iniciatyva atlikti 316 teisės aktų ar jų projektų antikorupciniai vertinimai

Institucijų prašymu atlikti 72 teisės aktų ar jų projektų vertinimai

Įvertintas 19 kovos su korupcija programų ir jų priemonių planų įgyvendinimas

Organizuota 17 antikorupcinės veiklos koordinavimo renginių

Organizuoti 38 metodinės pagalbos renginiai

Laimėtas Europos Sąjungos HERCULE III programos finansuojamas projektas

KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖ

Atliktos 24 korupcijos rizikos analizės

Korupcijos rizikos įvertintos 83 įstaigose

Korupcijos rizikos analizės išvadose pateiktų rekomendacijų įgyvendinta 54 proc., įgyvendinimas tęsiamas 33 proc., įgyvendinta iš dalies 5 proc.

NACIONALINĖ KOVOS SU KORUPCIJA 2015-2025 METŲ PROGRAMA

17 pareigūnų dalyvavo tęstiniuose mokymuose dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų atskleidimo, tyrimo ir valstybinio kaltinimo palaikymo

Apmokyti 253 korupcijos prevencijos specialistai

Organizuota 1 tarptautinė konferencija ir 10 diskusijų

32 asmenims už suteiktą vertingą informaciją apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas išmokėta 22,6 tūkst. eurų

Pagal kompetenciją įgyvendinta 15 NKKP priemonių

Svarbiausi darbai korupcijos prevencijos srityje

Nuomojant valstybinę žemę be aukciono aptiktos korupcijos rizikos

Įvertinti korupcijos rizikos veiksniai pacientų eilių formavimo ir valdymo srityse

Atliktas siūlomų miškų ir saugomų teritorijų įstatymų pakeitimų antikorupcinis vertinimas

Atliktos korupcijos rizikos analizės sutikimų įsigyti žemės ūkio paskirties žemę išdavimo srityje

Imtasi koordinacinio vaidmens - surengti regioniniai seminarai

STT Korupcijos prevencijos valdyba, stebėdama svarbiausius valstybėje vykstančius procesus, laiku reaguodama į aktualijas, pokyčius bei korupcijos riziką skatinančius faktorius, vykdydama korupcijos prevencijos priemones, identifikuoja prielaidas ir (ar) sąlygas korupcijai pasireikšti, nustato korupcijos rizikos veiksnius bei siūlo prevencinius sprendimus.

Paminėtini šie STT darbai, susiję su didelį rezonansą sukėlusiais įvykiais ar procesais socialiai jautriose srityse:

Nuomojant valstybinę žemę be aukciono aptiktos korupcijos rizikos

STT, įvertinusi Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas Naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos taisykles (Taisyklės), nustatė, kad jų nuostatos sudaro teisinės prielaidas ateityje žemės sklypą naudoti pagal kitą paskirtį negu tą, kuriai jis buvo išnuomotas be aukciono. Praktikoje nustatytas ne vienas atvejis, kai įgijus menkos vertės nekilnojamojo pastatus valstybinėje žemėje būdavo suformuoti žemės sklypai minėtiems pastatams eksploatuoti ir jie būdavo išsinuomojami be aukciono. Vėliau, pakeitus žemės naudojimo būdą, būdavo leidžiama statyti gyvenamuosius namus, komercinės paskirties pastatus (pavyzdžiui, buvusio Vilniaus „Žalgirio“ stadiono atvejis). Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir skaidrumo, buvo pasiūlyta tikslinti žemės įstatymo nuostatas, pagal kurias valstybinės žemės nuomos sutartis turi būti nutraukiama prieš terminą, jeigu žemės nuomininkas naudoja žemę ne pagal sutartyje nustatytą pagrindinę žemės naudojimo paskirtį ir (ar) būdą arba yra keičiama pagrindinė žemės naudojimo paskirtis ir (ar) būdas⁸¹.

Atliktas siūlomų Miškų ir Saugomų teritorijų įstatymų pakeitimų antikorupcinis vertinimas

STT pareigūnai reaguodami į tai, kad siūlomi Miškų ir Saugomų teritorijų įstatymų pakeitimai gali sukelti ne tik žalą miškams, bet ir sudaryti prielaidas antikorupcinio požiūriu ydingoms apraiškoms, atliko šių įstatymų planuojamų pakeitimų antikorupcinį vertinimą. Nustatyta, kad siūlymai projektais leisti miškų infrastruktūros objektams priskirti su miškų ūkiu veikla nesusijusius inžinerinius statinius bei išplėsti miško žemės pavertimo kitoms reikmėms galimybes nustatant, kad tai bus galima atlikti ne tik gyvenamųjų namų, bet ir kitų pastatų, kurių paskirtis projektuose neapibrėžiama, statybos atvejais, nedera su Miškų įstatymu. Taip pat pažymėtina, kad tokiais atvejais, jeigu su miško veikla nesusiję inžinerinės paskirties objektai galėtų būti priskiriami miško infrastruktūrai, šių įrenginių statybos iniciatoriai išvengtų kompensacinio pobūdžio priemonių (kompensacijos už sunaikintą mišką sumokėjimo ir (ar) prievolės atsodinti mišką), kurios taikomos pakeičiant miško žemės paskirtį. Tai sukeltų aplinkosaugos požiūriu žalingus padarinius miškams⁸².

Įvertinti korupcijos rizikos veiksniai pacientų eilių formavimo ir valdymo srityse

STT pareigūnai siekdami identifikuoti sisteminės problemas, trukdančias užtikrinti reikalaujamą asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, atliko keturias korupcijos rizikos analizes dėl asmens registravimo į asmens sveikatos priežiūros paslaugų laukimo eiles ir šių eilių valdymo proceso ir įvertino 16 Lietuvos asmens sveikatos priežiūros įstaigų (ASPĮ) darbo praktiką formuojant ir valdant pacientų eiles. Nustatyta, kad nėra sukurtos tinkamai veikiančios bendros, į pacientą orientuotos, registravimo sistemos sveikatos priežiūros paslaugoms gauti, nėra suformuotos vienodos darbo praktikos visose Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemai (LNSS) priklausančiose ASPĮ. Korupcijos rizikos analizių metu nustatyta, kad nors sveikatos priežiūros įstaigose yra viešai deklaruojama, jog pas specialistus galima registruotis ir internetu, tačiau neatskleidžiama, kad tik dalis informacijos apie registracijai skirtus laikus viešinama išankstinėje pacientų registracijos sistemoje. Atliekant korupcijos analizę konstatuota būtinybė inicijuoti sisteminius pokyčius sprendžiant sveikatos priežiūros specialistų trūkumo problemą, sukurti realią pacientų patirtimi pagrįstą ASPĮ ir sveikatos priežiūros specialistų vertinimo bei reitingavimo mechanizmą⁸³.

Atliktos korupcijos rizikos analizės sutikimų įsigyti žemės ūkio paskirties žemę išdavimo srityje

Atsižvelgiant į viešojoje erdvėje nuolat reiškiamas abejones bei periodiškai gaunamą informaciją, kad kontroliuojančios institucijos neužtikrina pakankamo skaidrumo sutikimų įsigyti žemės ūkio paskirties žemę išdavimo srityje, buvo priimtas sprendimas atlikti šioje srityje korupcijos rizikos analizę. Nustatyta, kad esamas žemės ūkio paskirties žemės įgijimo ir naudojimo kontrolės mechanizmas yra nepakankamas, kad būtų galima veiksmingai kovoti su Europos Sąjungos (ES) institucijų ir tarptautinių ekspertų nustatytomis žemės ūkio paskirties žemės koncentracijos „vienose rankose“ grėsmėmis – išvengti subjektyvių sprendimų tikimybės, užtikrinti skaidrų žemės ūkio paskirties žemės įgijimą ar perėmimą valstybės nuosavybėn, efektyviai nustatyti žemės ūkio paskirties žemės valdytojus, kurie įgijo teisę valdyti žemę sudarydami įstatymo nuostatų neatitinkančius sandorius. Siekiant didesnio skaidrumo ir efektyvumo žemės ūkio paskirties žemės valdymo ir naudojimo srityje, būtina šalinti nustatytus korupcijos rizikos veiksnius bei siūloma automatizuotai tvarkyti asmens pateiktus duomenis, įvertinti sudarytų žemės ūkio paskirties žemės įgijimo sandorių teisėtumą⁸⁴.

Įmansi koordinacinio vaidmens – surengti regioniniai seminarai

STT iniciatyva pradėti rengti reguliarius ministerijų, valstybės valdomų įmonių, savivaldybių ir jų kontroliuojamų įmonių korupcijos prevencijos specialistų susitikimai, kurių metu pristatomos naujausios iniciatyvos korupcijos prevencijos srityje, dalinamasi gerąja patirtimi, aptariami aktualūs klausimai, kaip gerinti įstaigos ar įmonės antikorupcinį potencialą. 2019 metais STT surengė tris regioninius seminarus naujai išrinktiems ar paskirtiems savivaldybių politikams, kuriuose dalyvavo 160 dalyvių, tarp kurių 25 savivaldybių merai, taip pat daugelio savivaldybių merų pavaduotojai (vicemerai), administracijų direktoriai, savivaldybių antikorupcijų komisijų pirmininkai. Renginiuose aptartos aktualios korupcijos rizikos vietos savivaldoje, pristatyti savivaldybių turimi įrankiai korupcijos prevencijos srityje, diskutuota savivaldybės atsparumo korupcijai klausimais.

81 Prieiga internete: <https://www.stt.lt/naujienos/7464/nuomojant-valstybine-zeme-be-aukciono-aptiktos-korupcijos-rizikos:2667>.

82 Prieiga internete: <https://www.stt.lt/naujienos/7464/stt-antikorupcinio-poziru-ivertino-siulomus-misku-ir-saugomu-teritoriju-istatymu-pakeitimus:2772>.

83 Prieiga internete: <https://www.stt.lt/naujienos/7464/pacientu-eiliu-formavimo-ir-valdymo-srityse-truksta-skaidrumo-ir-sisteminio-poziru:2826>.

84 Prieiga internete: <https://www.stt.lt/naujienos/7464/nzt-iskuodant-sutikimus-igyti-zemes-ukio-paskirties-zeme-truksta-skaidrumo:2661>.

ANTIKORUPCINIS VISUOMENĖS ŠVIETIMAS

Valstybės ir savivaldybės institucijose paskaitų ir praktinių seminarų klausė virš 5500 dalyvių

Organizuota 40 antikorupcinių renginių

68 proc. organizuotų paskaitų ir seminarų buvo orientuoti į rizikingiausias sektorius – teismų, savivaldos, sveikatos apsaugos ir kitas sritis

Privačiame sektoriuje paskaitose ir praktiniuose seminaruose dalyvavo virš 650 klausytojų

Organizuotos 164 antikorupcinės paskaitos, praktiniai seminarai valstybės ir savivaldybės institucijose ir privačiame sektoriuje

Igyvendintas nacionalinės Vėdaus saugumo fondo 2014-2020 metų programos projektas „Priemonės, skirtos antikorupciniam švietimui, II etapas“

Organizuota 31 antikorupcinė pamoka ir paskaita bendrojo lavinimo ir aukštojo mokslo institucijose

Vidutinis pasitikėjimas STT – 58 proc.

ANTIKORUPCINIS VISUOMENĖS INFORMAVIMAS

196 informaciniai pranešimai žiniasklaidai (pranešimų skaičius išaugo 14% lyginant su 2018 m.)

167 komentarai žiniasklaidai

13 informacinių pranešimų užsienio žiniasklaidai (informacinių pranešimų skaičius išaugo 18% lyginant su 2018 m.)

174 komentarai televizijos ir radijo laidoms (išaugo 72% lyginant su 2018 m.)

237 publikuoti pranešimai socialiniame tinkle „Facebook“

Svarbiausi darbai antikorupcinio švietimo ir informavimo srityje

Igyvendinta STT antikorupcinio švietimo iniciatyva „Lietuvos skaidrumas tavo rankose – išsivaduk iš korupcijos“

Sukurta antikorupcinio švietimo platforma „www.skaidrumozen.klelis.lt“

Atnaujinta aplikacija „Pranešk STT“

Igyvendinta STT skaidrumo detektoriaus kelionė po Lietuvą

Socialinio tinklo „Facebook“ STT paskyros veikla ir vartotojai bei vidinės komunikacijos stiprinimas

Antikorupcinio švietimo tikslas – padėti kiekvienam visuomenės nariui ugdyti pilietišką ir sąmoningą vertybę, prisidėti formuojant Lietuvos gyventojų skaidrumo nuostatus, skleisti žinią apie sąžiningumo visuomenėje svarbą ir naudą. Švietimas, kaip procesas, yra nuolatinis ir nesibaigiantis, visada besikeičiantis ir prisitaikantis prie naujovių. Ugdant vertybes ir formuojant antikorupcines nuostatus, naudojami įvairūs, kiekvienai auditorijai vis kitaip pritaikomi metodai – paskaitos, praktiniai seminarai, akcijos ir iniciatyvos, e. mokymų sistemos. Kiekviena iš išvardintų formų turi prasmę – padėti suvokti sąmoningo ir tvirto piliečio svarbą demokratinėje visuomenėje.

Igyvendinta STT antikorupcinio švietimo iniciatyva „Lietuvos skaidrumas tavo rankose – išsivaduo iš korupcijos“, siekianti paskatinti visuomenę aktyviau įsitraukti į kovą su korupcija Lietuvoje

Igyvendinant antikorupcinės socialinės reklamos projektą, STT inicijuotos viešos akcijos metu tikslinių grupių – valstybės tarnautojų, verslo grupių, jaunimo organizacijų – atstovai turėjo išspręsti korupcijos bylą ir išsivaduoti iš kambario, kuriame apsilankė apie 1,5 tūkst. Lietuvos gyventojų. Ši akcija leido dalyviams iš arti ir patraukliu būdu susipažinti su korupcinių bylų sudėtingumu ir suvokti, kad korupcinės veikos gali būti ne tokios akivaizdžios, kaip gali atrodyti iš pirmo žvilgsnio.

Sukurta galimybė moksleiviams savarankiškai įgyti žinių apie sąžiningumo ir skaidrumo svarbą antikorupcinio švietimo platformoje „www.skaidrumozenklelis.lt“

Antikorupcinio švietimo platforma www.skaidrumozenklelis.lt yra moksleiviams pritaikyta interaktyvi mokymosi sistema, kurioje moksleiviai gali spręsti kelių skirtingų lygių uždavimus, o jas įveikę gauti jų skaidrumo kompetenciją patvirtinančius ženklelius. Moksleiviams suteikiama proga žaidimo būdu konkuruoti su savo klasės ar mokyklos draugais, įgytais ženkleliukais dalintis socialiniuose tinkluose.

Atnaujinta taikomoji programa „Pranešk STT“, didinanti Lietuvos gyventojų informuotumą apie antikorupcinę veiklą Lietuvoje

STT taikomosios programos „Pranešk STT“ vartotojai gali susipažinti su aktualiausiomis naujienomis apie vykdomus tyrimus, atliktas korupcijos rizikos analizes, statistinę medžiagą ir kita informacija, susijusia su STT veikla ir skaidrumo padėtimi Lietuvoje. Gyventojai programoje turi galimybę pažymėti karštusios korupcijos taškus Lietuvoje, t. y. kilus įtarimui apie galimai įvykdytą nusikalstamą korupcinę veiklą vartotojas turi galimybę žemėlapyje pažymėti jos vietą ir pobūdį.

Igyvendinta STT skaidrumo detektoriaus kelionė po Lietuvą, kurios metu gyventojai buvo kviečiami šiuo detektorium pasitikrinti, ar tiki, kad Lietuvos skaidrumas yra jų pačių rankose

Skaidrumo detektoriaus kelionės Lietuvos miestuose tikslas – supažindinti gyventojus su korupcinių veikų kompleksišku ir sudėtingumu, ugdyti ir stiprinti antikorupcinį sąmoningumą ir skatinti visuomenę įsitraukti į skaidrumą didinančias veiklas. Akcijos metu STT pareigūnai aplankė Vilnių, Trakus, Kauną, Klaipėdą, Šiaulius ir Panevėžį. Prie miestų ir rajonų savivaldybių renginių metu gyventojai buvo supažindinti su skaidrumo būkle Lietuvoje, turėjo galimybę skaidrumo detektoriumi pasitikrinti savo tikėjimą skaidria Lietuva. Akcijų dalyviai sprendė testą apie korupcijos mastą Lietuvoje ir žaisdami žaidimą, atsakė į klausimus, susijusius su korupciją atspindinčiomis sąvokomis.

Efektyvi komunikacija yra labai svarbi STT veiklai, padedanti įgyvendinti Tarnybos veiklos tikslą. Komunikuodami su visuomene siekiame paskatinti gyventojus būti pilietiškais bei pranešti apie korupciją, taip pat laiku bei tikslingai informuoti visuomenę ir žiniasklaidą apie vykdomus tyrimus, pasiektus veiklos rezultatus, valstybei strategiškai svarbius antikorupcinius pokyčius.

Tarnybos atstovai aktyviai bendrauja su žiniasklaida, teikia komentarus pagal žurnalistų paklausimus, dalyvauja spaudos konferencijose, televizijos ir radijo laidose. Tikslinis dėmesys skiriamas socialinio tinklo „Facebook“ STT paskyros vartotojų skaičiaus bei skelbiamos visuomenei aktualios informacijos sklaidos didinimui, kurio efektyvumas matuojamas pagal pranešimų pasiekiamumą⁸⁵ ir įsitraukimo lygio⁸⁶ kriterijus.

Socialinio tinklo „Facebook“ STT paskyros veikla ir vartotojai

Socialinio tinklo „Facebook“ STT paskyroje vartotojams Tarnybą siekiama pristatyti kaip profesionalią, atvirą, skaidrią, draugišką, socialiai atsakingą instituciją. Per pastaruosius metus STT „Facebook“ auditorija padidėjo nuo 10,4 tūkst. iki 11,4 tūkst. vartotojų (skaičius išaugo 1,0 tūkst.). Toks vartotojų aktyvumas bei domėjimasis paskyroje teikiama informacija rodo, kad vartotojai aktyviai domisi šalyje susiklosčiusia situacija, jiems svarbus viešojo sektoriaus procedūrų skaidrumas ir aiškumas. Didžiausia vieno STT pranešimo sklaida, 2019 metais užfiksuota šiame socialiniame tinkle, – pasiekė 19,4 tūkst. vartotojų, o įsitraukimas siekė 950 vartotojų.

Be išorinės komunikacijos, svarbų vaidmenį Tarnyboje atlieka vidinės komunikacijos formuojama politika ir jos priemonių vykdymas. STT vidinė komunikacija – vienas iš pagrindinių įrankių gerinant Tarnybos organizacinę kultūrą, darnius darbuotojų tarpusavio santykius, taip pat užtikrinant sklandžią STT veiklą ir strateginių tikslų įgyvendinimą.

Vidinė komunikacija – veikla, sutelkianti Tarnybos žmones

Siekiant glaudesnio padalinių bendradarbiavimo ir formuojant tradicijas, kasmet Tarnyboje yra inicijuojamos bei įgyvendinamos socialinės iniciatyvos; minimos šventės, vykdomos kraujo donorystės akcijos. Taip pat organizuojami bendri susitikimai su įvairių sričių profesionalais, bendri pietūs, vidaus interviu su STT darbuotojais. Ypač darbuotojų dėmesio sulaukia STT įkūrimo diena, Kalėdų šventė, Baltijos jūros regiono kovos su korupcija įstaigų ir teisėsaugos institucijų gerosios praktikos apsikeitimo renginys, Antikorupcijos diena skirtas krepšinio turnyras. Kartą per savaitę rengiamos naujienų suvestinės STT darbuotojams apie pagrindines vidaus naujienas. STT vadovas sukurtame tinklaraštyje „Direktoriaus blog’as“ pristato pagrindines aktualijas, pasiekimus, susitikimus, iššūkius bei skatina kiekvieną Tarnybos žmogų idėjas įgyvendinti kartu.

85 STT tikslas yra pasiekti, kad žinutės sklaida būtų ne mažesnė nei 25 proc. lojalių vartotojų auditorijos.

86 Kokybinis rodiklis, reiškiantis kad vartotojas ne tik savo žinučių sraute matė STT pranešimą, bet jį atsidarė, paspaudė „patinka“ ar kitą emocinę ikonėlę, komentavo ar dalijosi pranešimu ir pan.

VEIKLOS ADMINISTRAVIMAS

TARNYBOS PERSONALAS

Tarnybos darbuotojų skaičius – 277

73 proc. darbuotojų – iki 45 metų amžiaus

Priimti 29 nauji darbuotojai

Kvalifikacijai kelti vidutiniškai 47,56 ak. val. vienam darbuotojui

✓ Efektyviai panaudota 12 763,7 tūkst. eurų Tarnybai skirtų asignavimų

✓ STT dirba 155 vyrai ir 122 moterys

✓ Praktiškai STT atliko 27 studentai, iš jų 1 įdarbintas

✓ Dalyvauta 68 teisėkūros procesuose

TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

18 atvejų dalinantis gerąja patirtimi su užsienio partneriais Lietuvoje (Estija, Graikija, Italija, Moldova, kt.)

Nuolatinis bendradarbiavimas su 9 užsienio valstybių antikorupcinėmis institucijomis

Sėkmingai dalyvauta ginant Lietuvos pažangos ataskaitą pagal EBPO konvenciją dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkimo (2 vertinimo etapas)

Įgyvendintas projektas „Parama Moldovos Respublikos teisėsaugos institucijų gebėjimų stiprinimui korupcijos nusikaltimų prevencijos ir tyrimo srityje“

Įgyvendinamas projektas Serbijos Respublikoje „Vidaus kontrolės kovojančios su korupcija pajėgumų stiprinimas Vidaus reikalų ministerijoje“

Organizuota tarptautinė konferencija, kurioje pristatyta Tarnybos veikla ir pasiekimai

PAREIŠKIMŲ NAGRINĖJIMAS

Gauti 2077 pareiškimai (skaičius išaugo 5% lyginant su 2018 m.)

550 gautų pareiškimų - anoniminiai (sudaro trečdalį nuo visų gautų pareiškimų)

74 atvejai, kai gauta informacija, asmenims vykdant pareigą pranešti pagal Korupcijos prevencijos įstatymo 10¹ straipsnį

Svarbiausi darbai veiklos administravimo srityje

Asmens duomenų teisinės ir techninės aplinkos peržiūra ir atnaujinimas

STT bendrosios teisinės aplinkos peržiūra bei naujinimas

Asmenų pateikiamos informacijos ir pranešimų vertinimas

Aktyvi tarptautinio bendradarbiavimo veikla

Efektyvus STT asignavimų panaudojimas

Veiklos administravimo padaliniai yra atsakingi už žmogiškųjų ir finansinių išteklių valdymą, pranešimų apie korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus nagrinėjimą, tinkamą teisinės aplinkos kūrimą, asmens duomenų apsaugą, tarptautinį bendradarbiavimą, turto ir dokumentų valdymą, informacinių technologijų ir įslaptintos informacijos apsaugą, veiklos planavimą. Pagrindinė veiklos administravimo padalinių misija – rūpinimasis geru valdymu, todėl minėtiems padaliniams yra svarbu užtikrinti, kad būtų skaidriai priimami sprendimai, prisiimama atsakomybė už sprendimus, racionaliai naudojamas turtas ir lėšos, veiktų atskaitomybė.

Asmens duomenų teisinės ir techninės aplinkos peržiūra ir atnaujinimas

2019 m. didelis dėmesys skirtas asmens duomenų tvarkymo teisinės ir techninės aplinkos peržiūrai ir atnaujinimui pagal naują teisinį reguliavimą nustatančią Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2016/680 (OL 2016 L 119, p. 89). Šiuo tikslu buvo atlikta STT tvarkomų asmens duomenų analizė ir sutarta dėl veiklos tobulinimo šioje srityje. Pažymėtina, kad didelę įtaką STT tvarkomų asmens duomenų teisei aplinkai padarė Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas Nr. KT13-N5/2019, kuriame konstatuota ne tik tam tikrų Kriminalinės žvalgybos įstatymo normų atitikties Konstitucijai, tačiau ir tai, kad kriminalinės žvalgybos informacija gali būti išslaptinama ir panaudojama tiriant tarnybinius nusižengimus bei tai, kad STT savo veikloje pagrįstai taiko minėtą Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą.

STT bendrosios teisinės aplinkos peržiūra bei naujinimas

Ataskaitiniu laikotarpiu buvo peržiūrėta bei įvertinta Tarnybos bendroji teisinė aplinka bei nustatyta, kad STT veiklos teisinis reguliavimas, kuris yra gana platus ir įvairus, atitinka esminius jam keliamus lūkesčius. Atsižvelgiant į minėtą vertinimą buvo įvardyta daugiau nei 200 teisės aktų vykdytojų, kurie privalo dalyvauti atliekant priskirtų teisės aktų stebėseną ir rūpintis, kad laiku būtų atnaujinami teisės aktai, pasikeitus aukštesnės galios teisės aktams.

Asmenų pateikiamos informacijos ir pranešimų vertinimas

2019 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas. Per metus vertinta ir nagrinėta 12 pranešimų, kuriuos pateikė asmenys Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros buvo pripažinti pranešėjais. Šis skaičius buvo didžiausias iš visų valstybės institucijų, kuriose bendrai 2019 m. pripažinti pranešėjais buvo 35 asmenys. Taip pat pagal Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymą 2019 m. vykdančių pareigą pranešti buvo 74 iš 2077 pranešimų, kurie buvo pateikti ir įvertinti STT.

Aktyvi tarptautinio bendradarbiavimo veikla

2019 metais STT kartu su partneriais patirties mainų su ES Rytų partnerystės ir kitomis besivystančiomis valstybėmis srityje sėkmingai įgyvendino ir užbaigė Europos Sąjungos Dvynių projektą Nr. MD 13 ENPI JH 05 17 (MD/21) „Parama Moldovos Respublikos teisėsaugos institucijų gebėjimų stiprinimui korupcijos nusikaltimų prevencijos ir tyrimo srityje“, taip pat įgyvendina Europos Sąjungos Dvynių programos projektą Serbijos Respublikoje „Vidaus kontrolės kovojant su korupcija pajėgumų stiprinimas Vidaus reikalų ministerijoje“. Didinant Tarnybos žinomumo ribas bei plečiant gerosios patirties mainų ratą, buvo užmegzti nauji kontaktai su antikorupcinėmis įstaigomis Ispanijoje, Italijoje, Slovakijoje, Suomijoje ir Honkonge. Taip pat vykdyta vystomojo bendradarbiavimo veikla Ukrainoje, Moldovoje, Gruzijoje, Azerbaidžane ir Armėnijoje. Intensyviai dalyvauta tarptautinių organizacijų EBPO, GRECO ir EPAC veikloje. Keičiantis gerąja patirtimi aktyviai bendradarbiauta su Baltijos šalių – Estijos, Latvijos, Lenkijos – giminingomis antikorupcinėmis institucijomis (žiūrėti 6 priedą).

Efektyvus STT asignavimų panaudojimas

2019 metais STT gauti asignavimai panaudoti ilgalaikiam turtui įsigyti, tai sudarė 21,5 proc. viso STT biudžeto, prekėms ir paslaugoms – 7,4 proc., socialinei paramai – 0,6 proc. bei 70,5 proc. darbo užmokesčiui ir socialinio draudimo įmokoms. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2018 m. birželio 27 d. sprendimą Nr. SV-S-801 „Dėl didžiausio leistino STT tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis ir gaunančių darbo užmokestį iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų, pareigybių skaičiaus“, 2019 m. papildomai finansuota 10 STT naujų pareigybių. Minėtu Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sprendimu STT valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, maksimalus pareigybių skaičius padidintas nuo 290 iki 320 ir ateityje planuojamas naujų darbuotojų į Tarnybą priėmimas.

STT PRIORITETAI 2020 METAIS

Augantis visuomenės pasitikėjimas STT, kai vidutinis metinis pasitikinčiųjų Tarnyba skaičius 2019 metais išaugo iki 58 proc., kalba apie vis didėjančius visuomenės lūkesčius Tarnybai, kaip pagrindinei Lietuvos institucijai, mažinančiai korupciją valstybėje.

2020 metams nustatyti šie veiklos prioritetai:

Dalyvausime kuriant optimalų, Lietuvai naują korupcijos prevencijos modelį tiek dalyvaudami naujos redakcijos Korupcijos prevencijos įstatymo projekto svarstymuose, tiek ir tobulindami Tarnybos veiklą, taikant pasiteisinusias korupcijos prevencijos priemones bei ieškant naujų Tarnybos prevencinės veiklos formų.

Baudžiamojo persekiojimo pajėgumus orientuosime į sisteminius, didžiausią žalą valstybei darančius korupcinius nusikaltimus.

Europos kovos su sukčiavimo tarnybos (OLAF) lėšomis įdiegtų analitinės antikorupcinės žvalgybos įrankių bei stiprintų kompetencijų, žinių ir gebėjimų dėka kursime analitinius produktus, siekdami užtikrinti Europos Sąjungos finansinių interesų apsaugą nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų.

Įtrauksime jaunimo organizacijas į skaidrumo iniciatyvas visoje Lietuvoje, skirsime didesnę dėmesį praktiniams užsiėmimams, diegsime paskaitų ir praktinių seminarų kokybės stebėsenos sistemą, ugdytume antikorupcinį sąmoningumą privataus verslo sektoriuje.

Stiprinsime tarptautinį bendradarbiavimą aktyviai dalyvaudami tarptautinių organizacijų veikloje, tiriant tarptautinio kyšininkavimo atvejus bei keičiantis gerąja antikorupcine patirtimi su antikorupcinėmis institucijomis.

Tęsime sistemiską, nuolatinį darbuotojų kvalifikacijos kėlimą kvalifikacijos kėlimo renginiuose tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

Didinsime visuomenės pasitikėjimą STT.

Skatinsime viešojo sektoriaus subjektų atsakomybę ir įsitraukimą kuriant korupcijai atsparią aplinką tiek šiuose subjektuose, tiek ir įstaigose bei įmonėse, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina viešojo sektoriaus subjektai, siekdami didesnio už korupcijos prevenciją atsakingų asmenų ir padalinių profesionalumo bei jų veiklos efektyvumo.

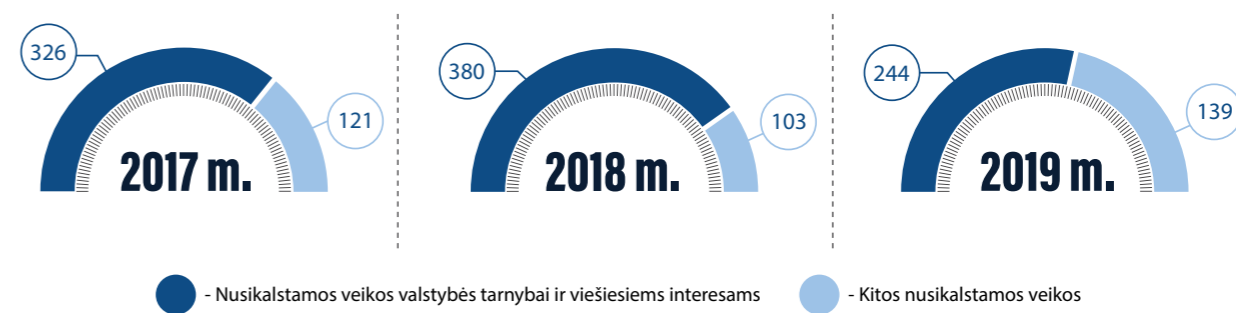
PRIEDAI

1 PRIEDAS

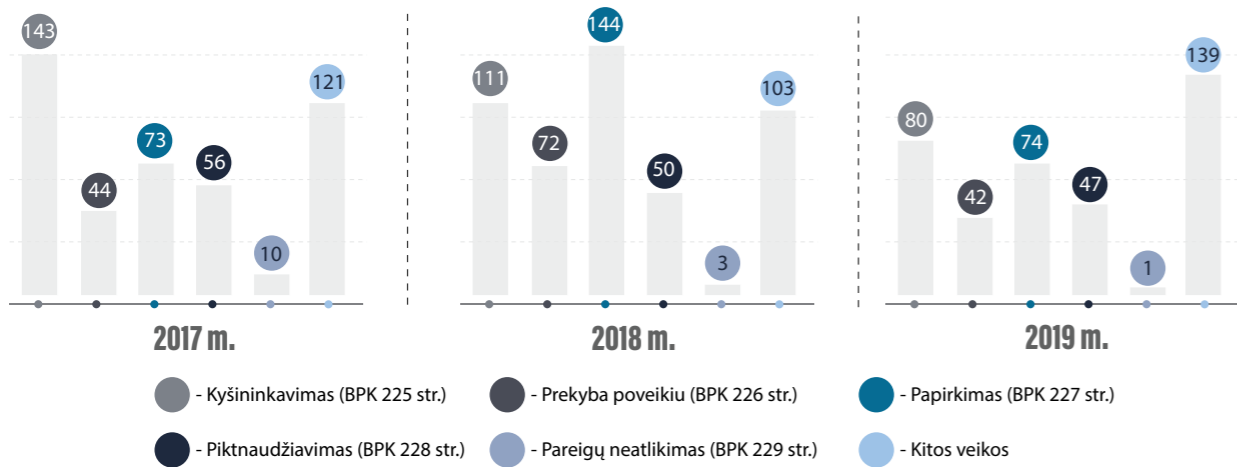
Veiklos, susijusios su baudžiamuoju persekiojimu, statistiniai rodikliai

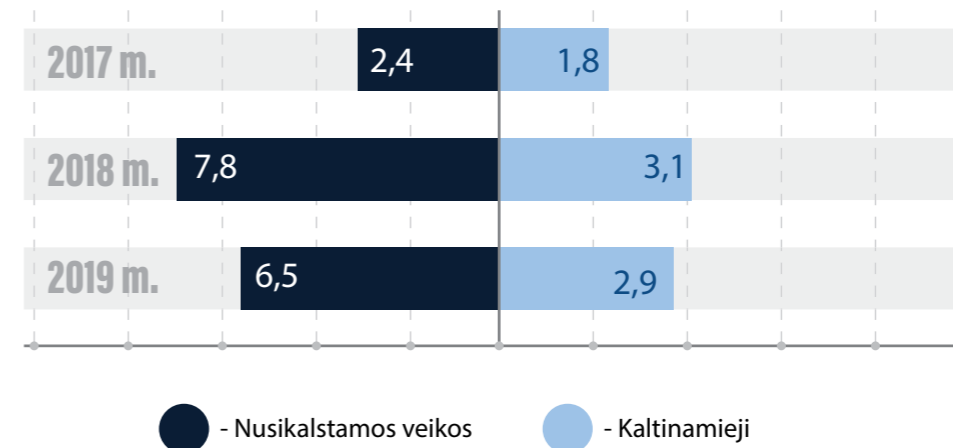
8 pav. Gautų iš prokuratūros ir STT pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičiaus pokyčiai

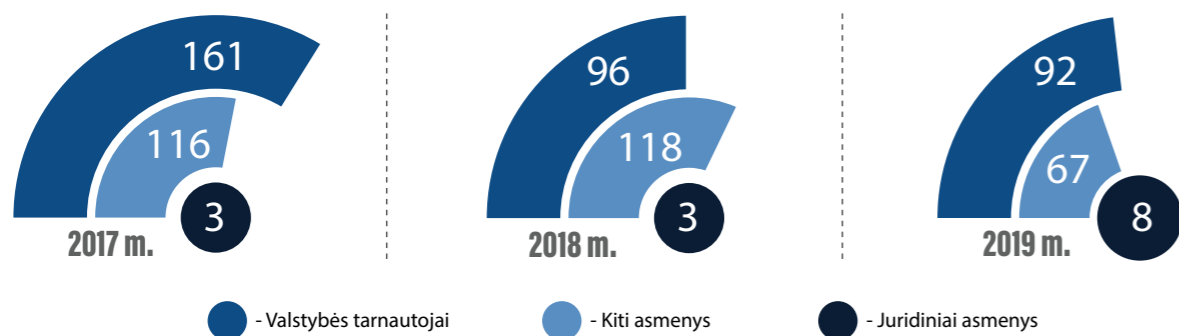
9 pav. Pagal kategorijas nustatytų nusikalstamų veikų skaičiaus pokyčiai pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose

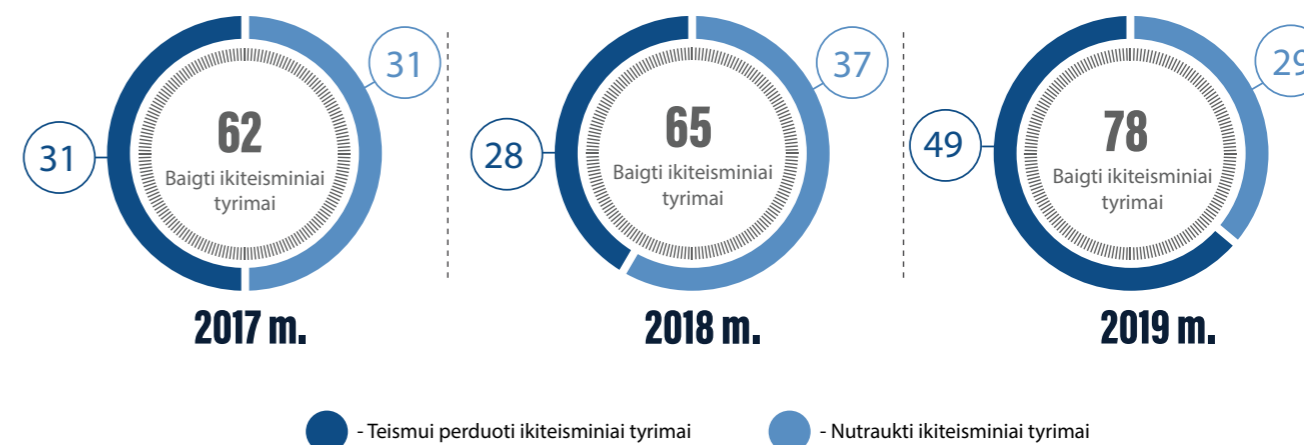
10 pav. Pagal Baudžiamojo kodekso straipsnius nustatytų nusikalstamų veikų skaičiaus pokyčiai pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose

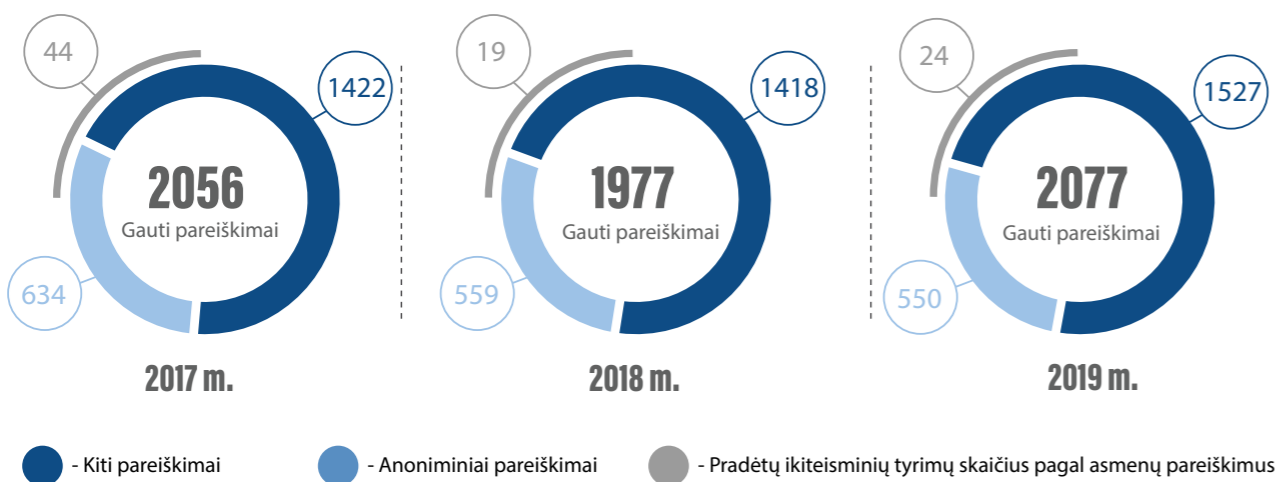
13 pav. Teismui perduotose ikiteisminio tyrimo bylose nustatytų nusikalstamų veikų ir kaltinamųjų asmenų skaičiaus vidurkių pokyčiai

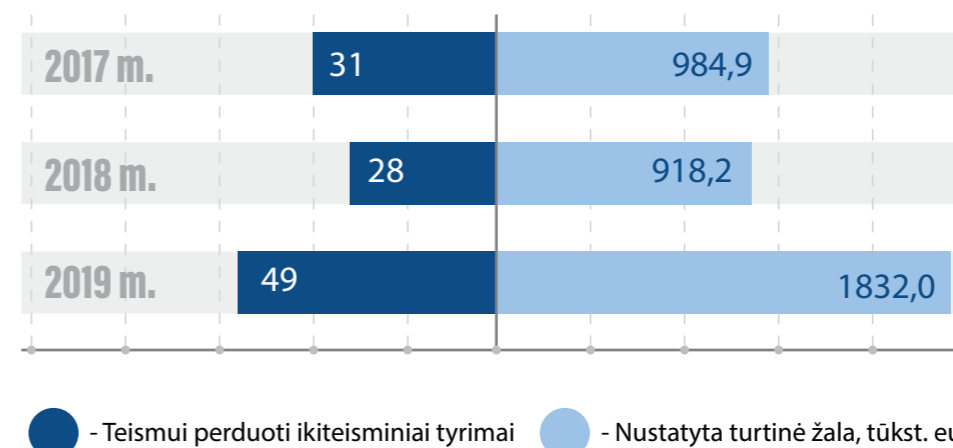
11 pav. Įtariamųjų asmenų pagal kategorijas skaičiaus pokyčiai pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose

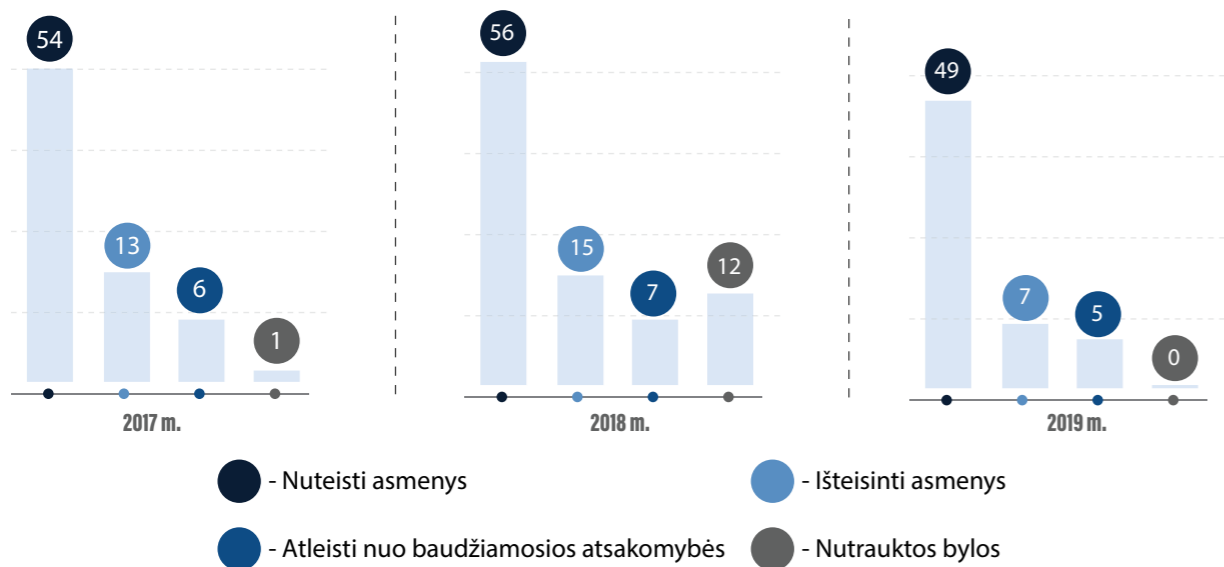
14 pav. Baigtų ikiteisminių tyrimų skaičiaus pokyčiai pagal baigimo būdą

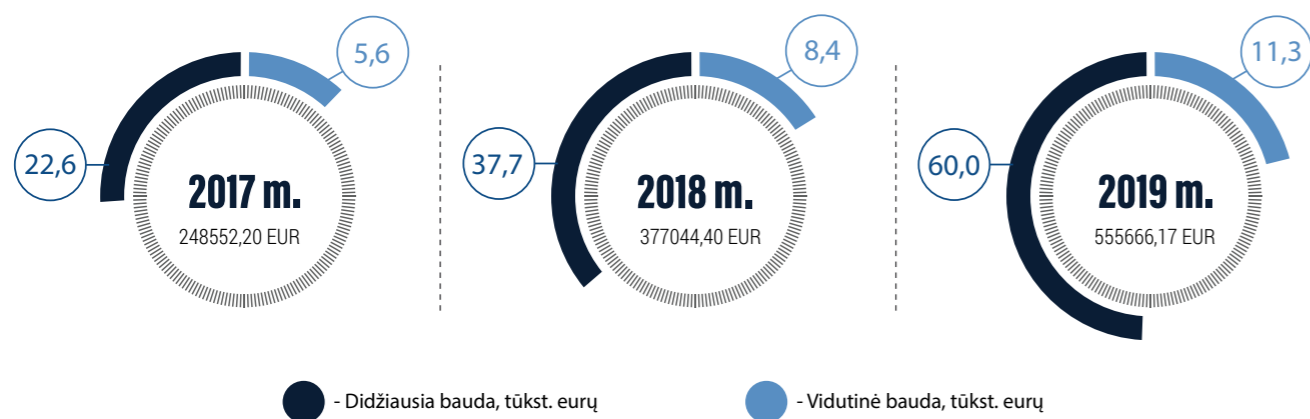
12 pav. STT gautų pareiškimų ir pagal juos pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičiaus pokyčiai

15 pav. Teismui perduotų ikiteisminių tyrimų skaičiaus ir juose nustatytos turtinės žalos pokyčiai

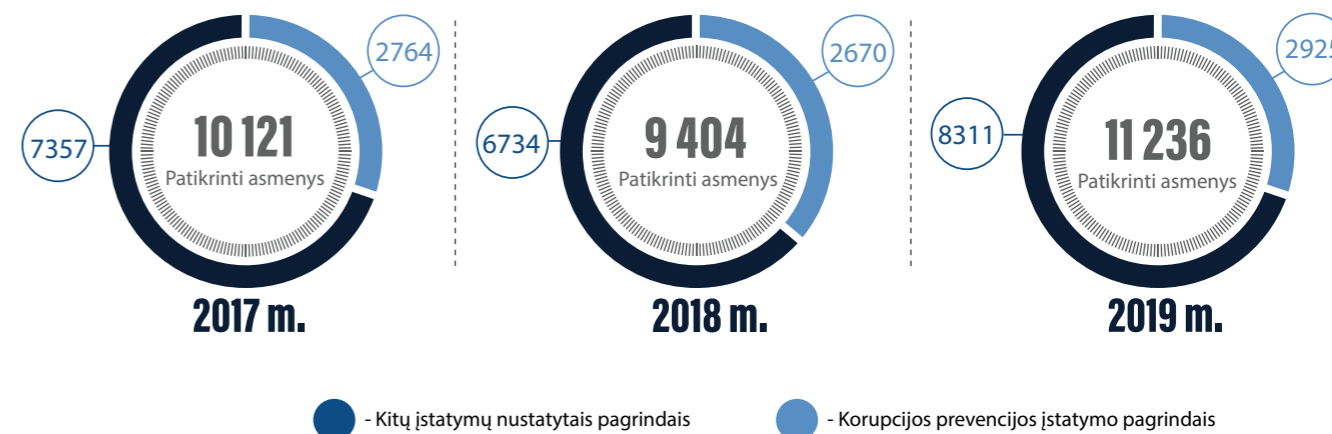
16 pav. Pirmosios instancijos teismų sprendimų pokyčiai pagal asmenis

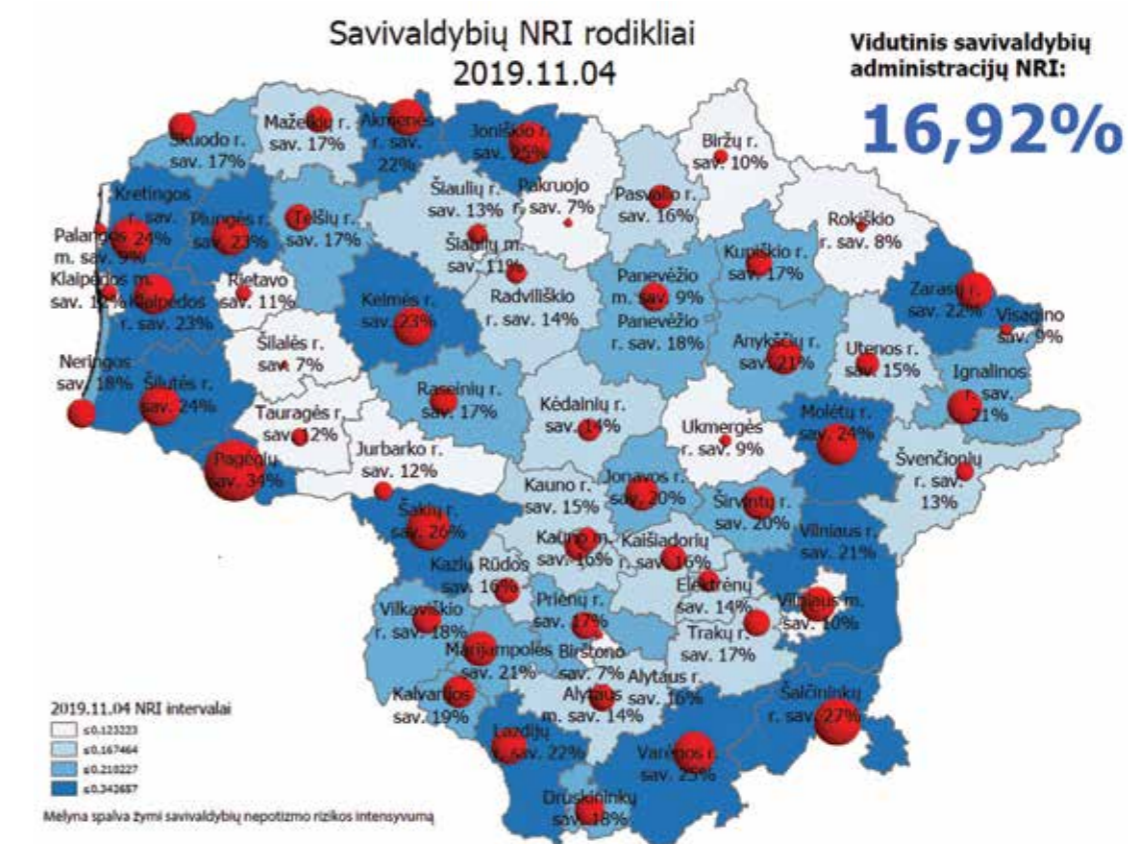
17 pav. Teismų sprendimais, priimtais pirmojoje instancijoje ir (ar) priešingais ankstesniam sprendimui, fiziniams asmenims skirtų baudų sumos

2 PRIEDAS

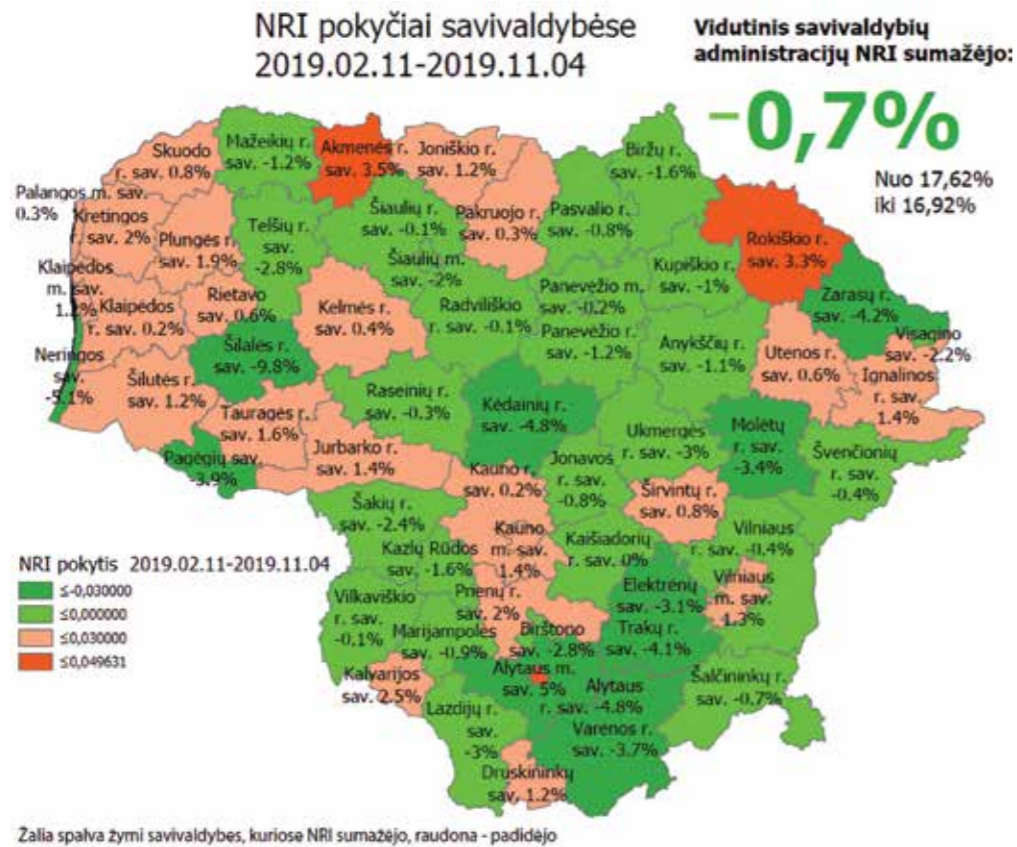
Veiklos, susijusios su analitine antikorupcine žvalgyba, statistiniai rodikliai

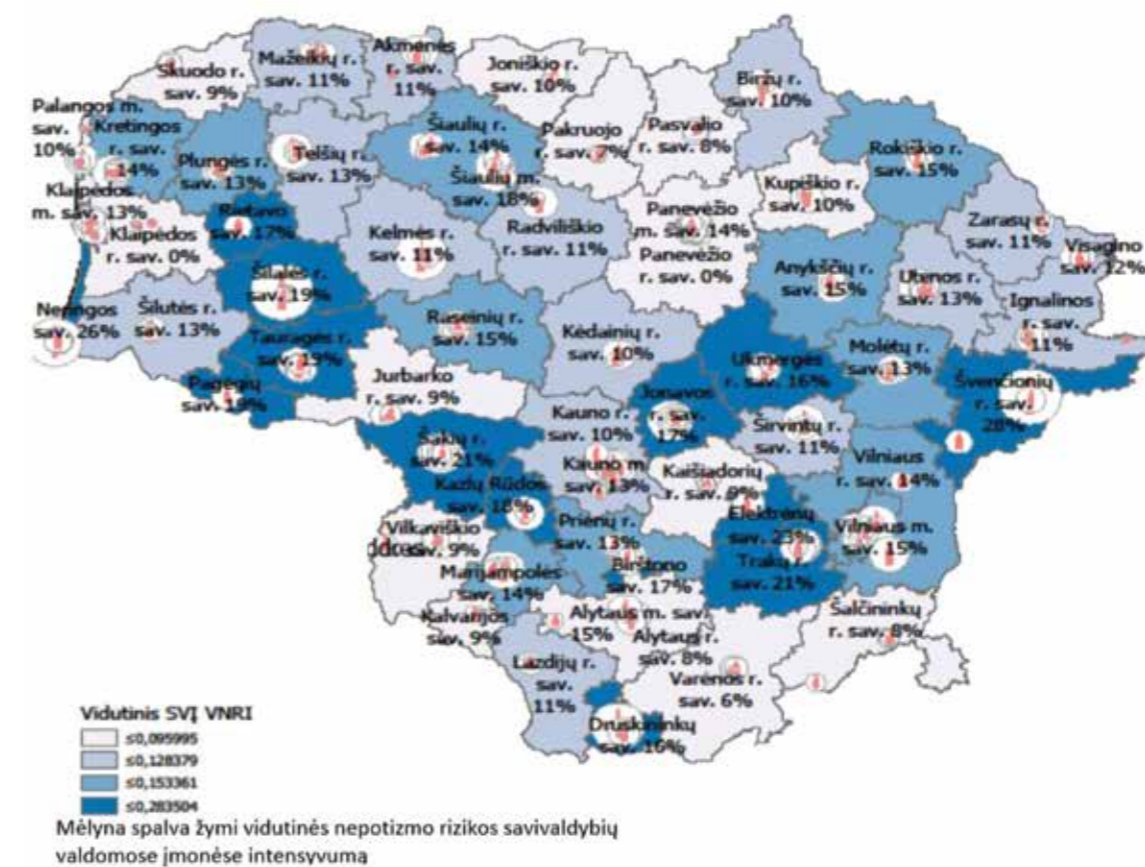
18 pav. Asmenų, apie kuriuos pateikta informacija, skaičiaus pokyčiai pagal teisinį grafiką

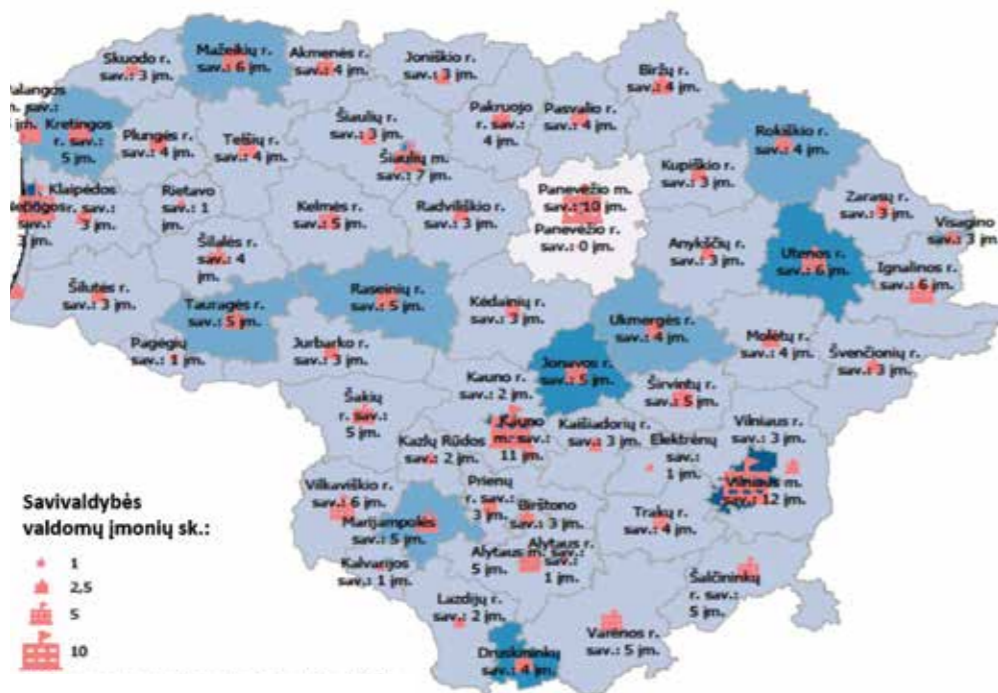
19 pav. Lietuvos savivaldybių administracijų nepotizmo rizikos intensyvumo rodikliai

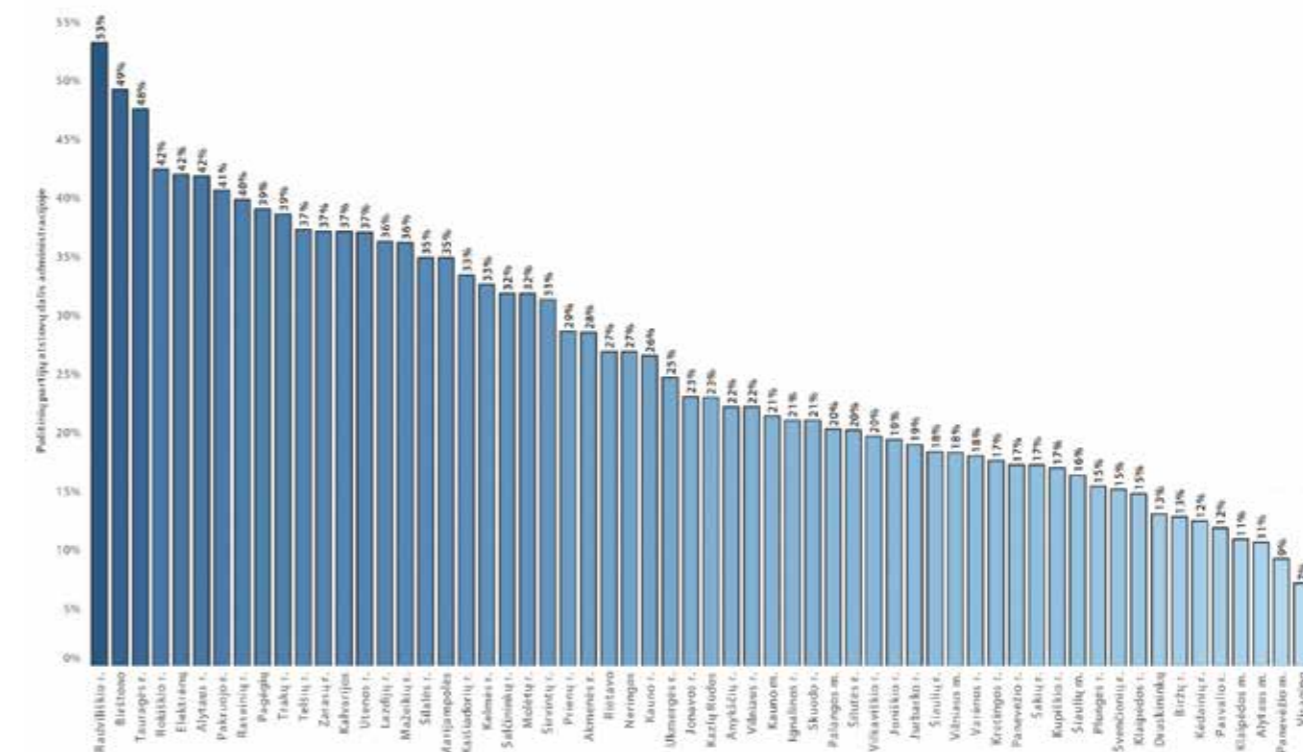
20 pav. Lietuvos savivaldybių administracijų nepotizmo rizikos intensyvumo pokyčiai

22 pav. Lietuvos savivaldybių valdomų įmonių nepotizmo rizikos intensyvumas 2019 metais

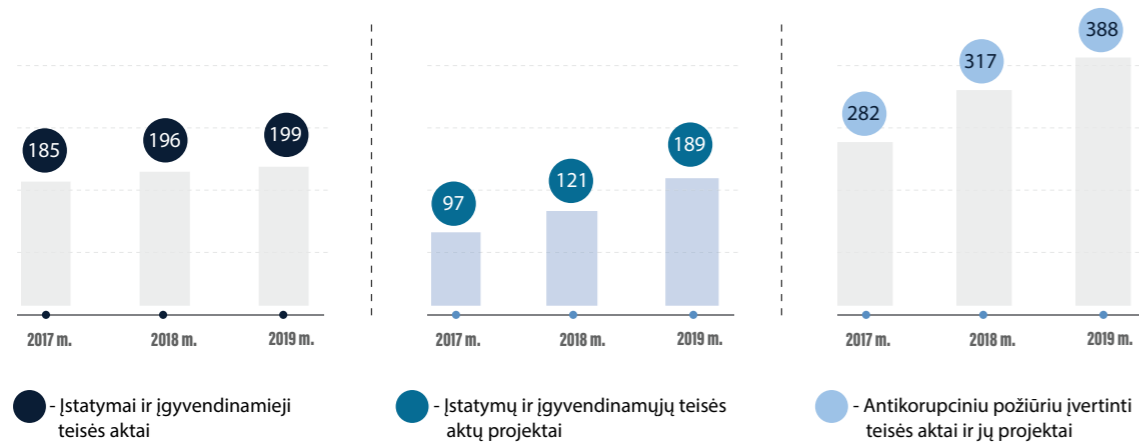
21 pav. Lietuvos savivaldybių valdomų įmonių skaičius 2019 metais

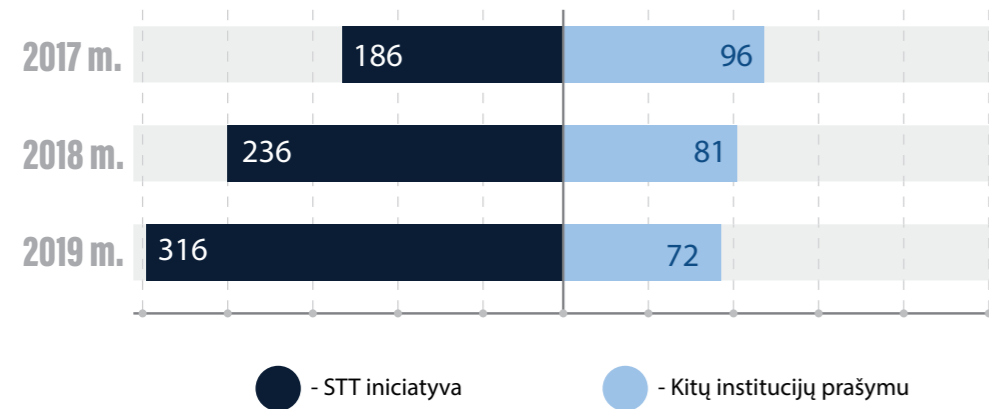
23 pav. Bendra savivaldybių politizacija

3 PRIEDAS

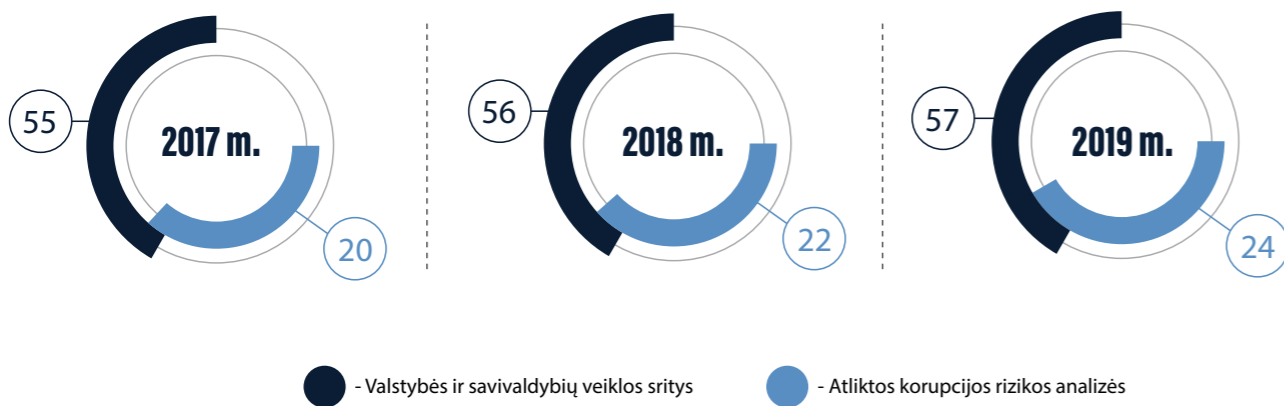
Veiklos, susijusios su korupcijos prevencija, statistiniai rodikliai

24 pav. Antikorupciniu požiūriu įvertintų teisės aktų ar jų projektų skaičiaus pokyčiai

25 pav. Antikorupciniu požiūriu įvertintų teisės aktų ar jų projektų skaičiaus pokyčiai pagal teisinį pagrindą

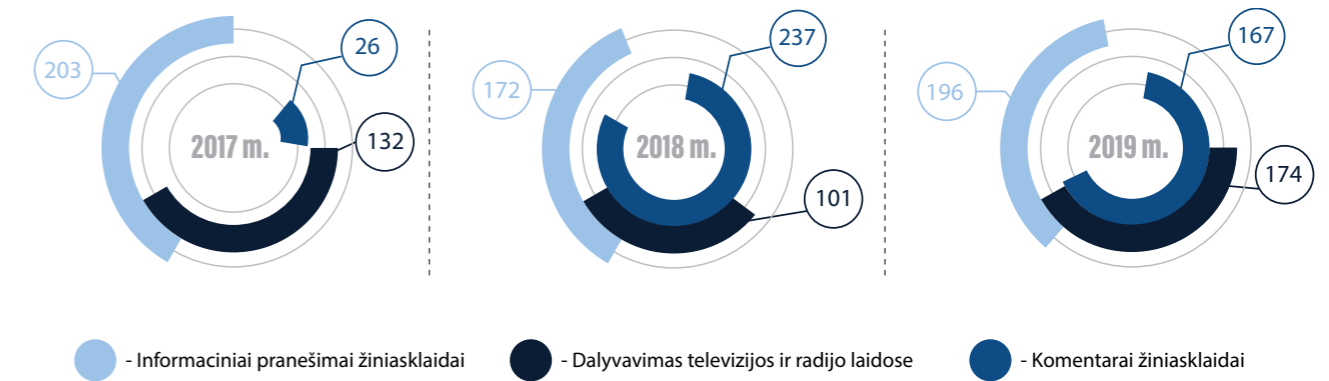
26 pav. Atliktų (baigtų) korupcijos rizikos analizių ir jose įvertintų institucijų veiklos sričių pokyčiai

4 PRIEDAS

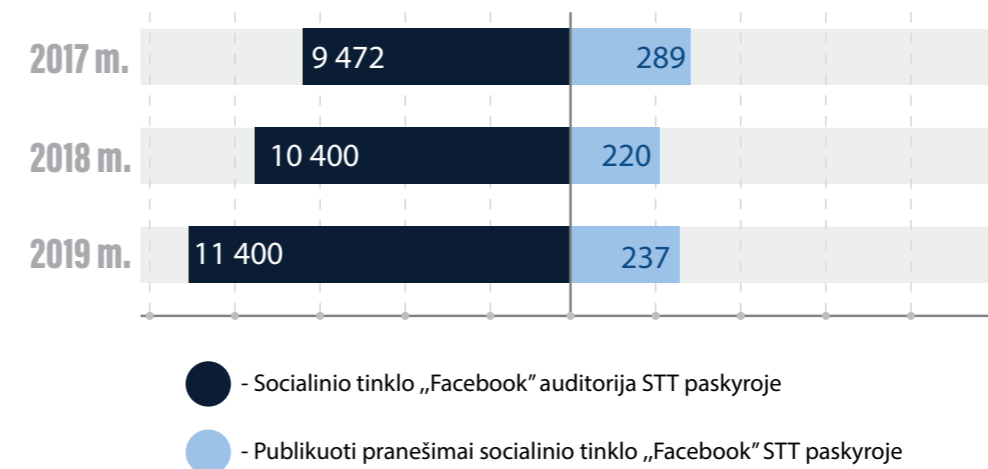
Veiklos, susijusios su antikorupciniu visuomenės švietimu ir informavimu, statistiniai rodikliai

27 pav. Antikorupcinių paskaitų, pamokų, praktinių seminarų ir renginių skaičiaus pokyčiai

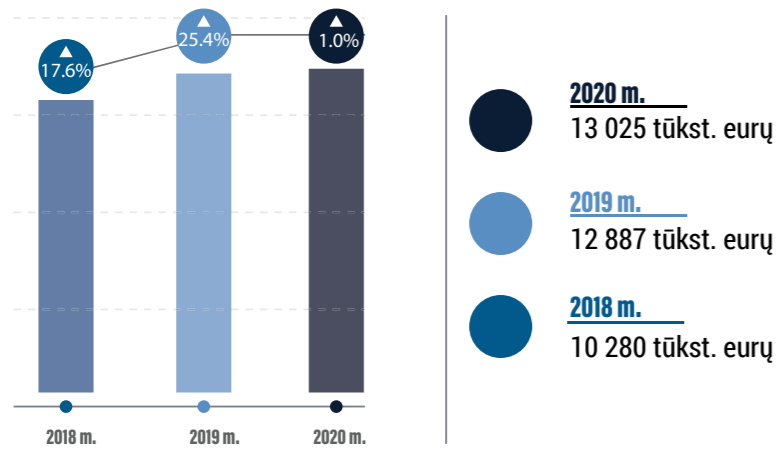
28 pav. Visuomenės informavimo priemonių skaičiaus pokyčiai

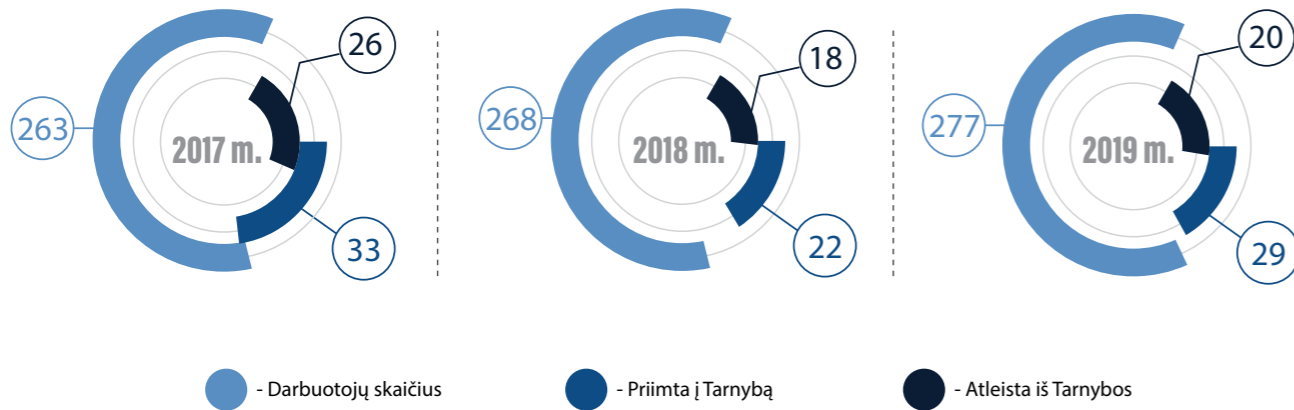
29 pav. Socialinio tinklo „Facebook“ STT paskyros auditorijos ir publikuotų pranešimų skaičiaus pokyčiai

5 PRIEDAS

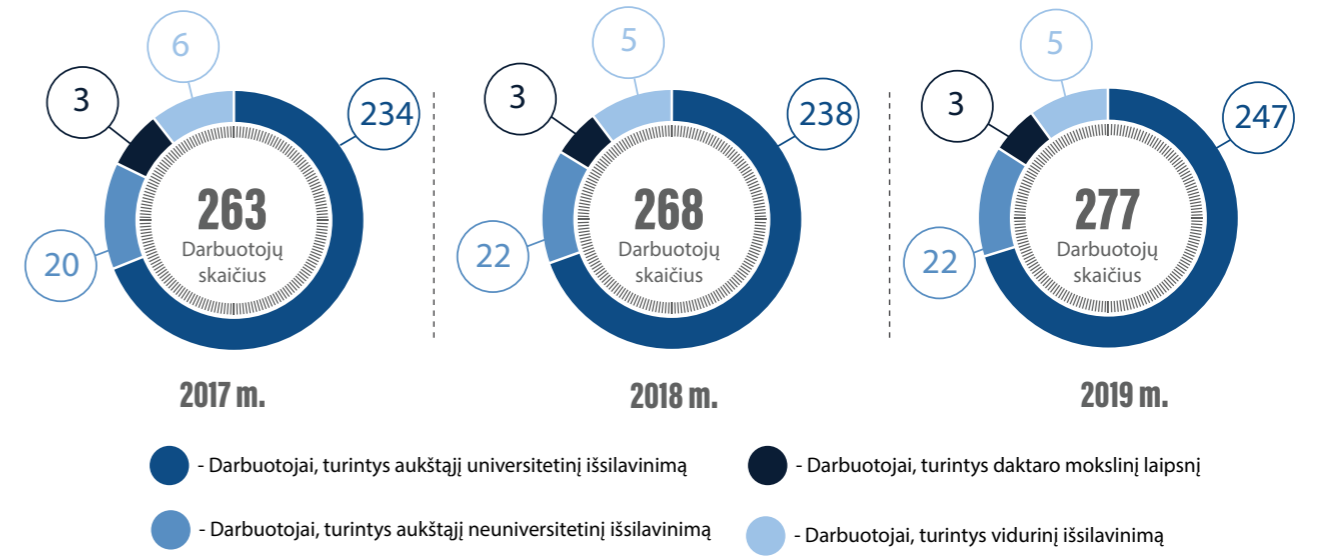
Veiklos administravimo statistiniai rodikliai

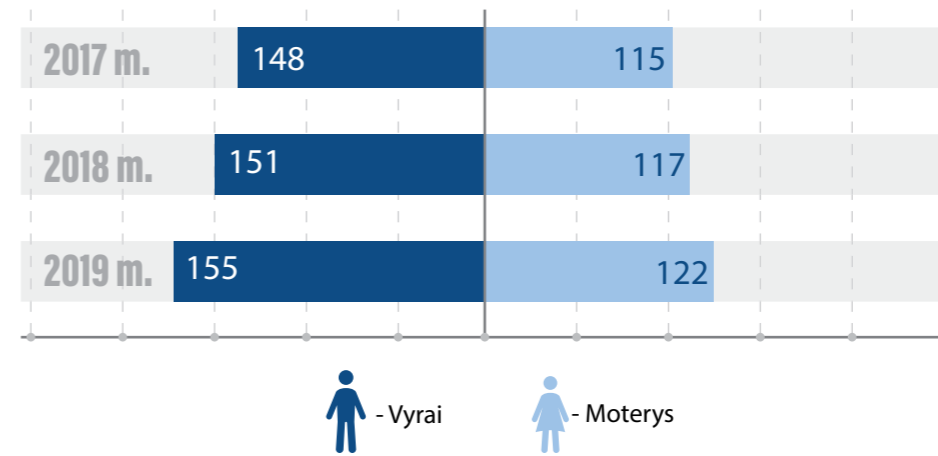
30 pav. STT skirtų asignavimų kitimas, tūkst. eurų

31 pav. STT darbuotojų skaičiaus pokyčiai

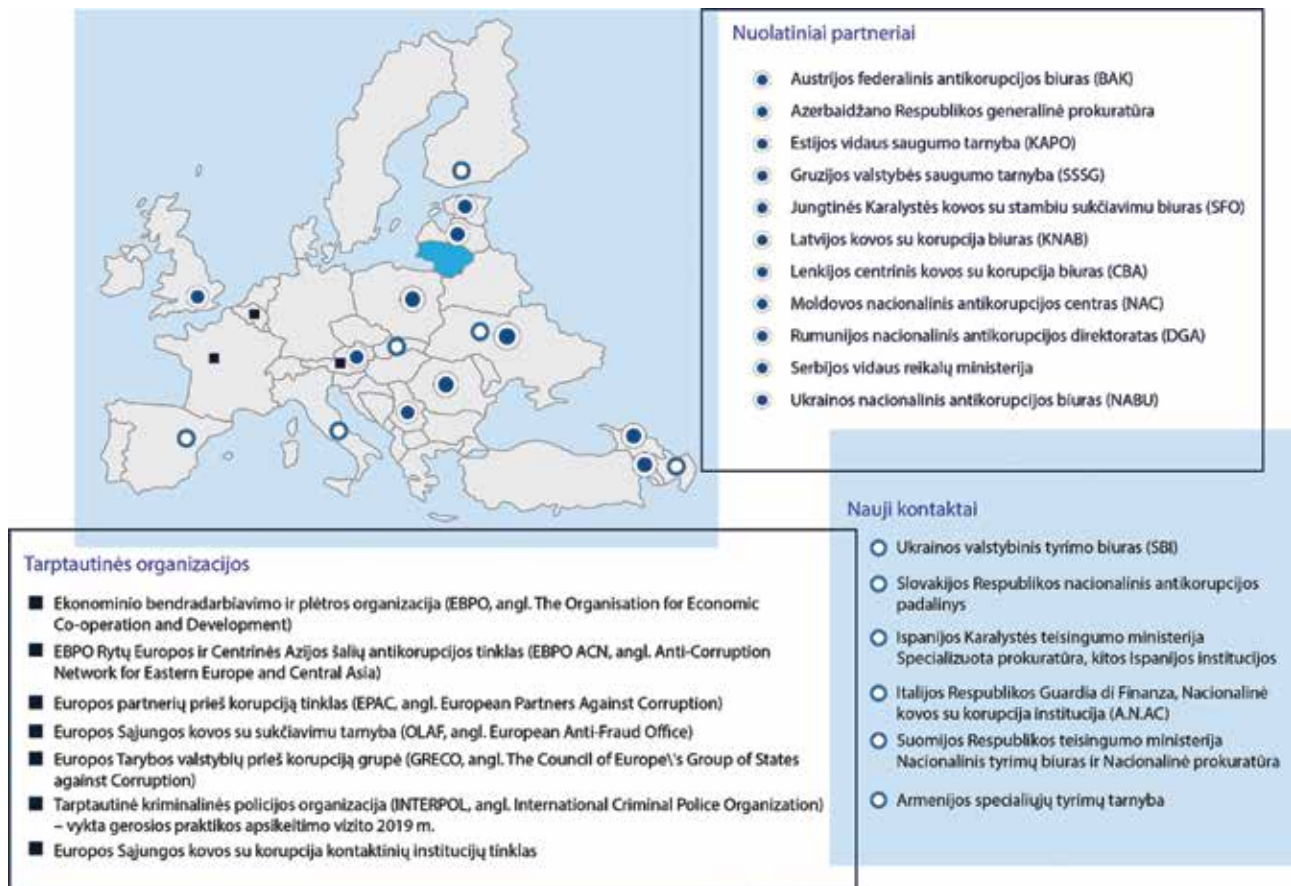
32 pav. STT darbuotojų skaičiaus pokyčiai pagal išsilavinimą

33 pav. STT darbuotojų skaičiaus pokyčiai pagal lytį

6 PRIEDAS

STT tarptautinio bendradarbiavimo veikla

34 pav. Tarptautinių kontaktų atvaizdavimas